

גליון קנין תורה

יו"ל ע"י חבורת קנין תורה

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

חבורת קנין תורה ד'באבוב

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
אין התורה נקנית אלא בחבורה (בית סט)

נציבי חודש תמוז

הנגידים הנכבדים והמפוארים
משפחת קעמפלער שיחיו
לעיי"נ הרה"ח מו"ה **יעקב** ב"ר מנחם ע"ה

שינון לחזרה

תמצית שקלא וטריא עם ביאורים והערות
מס' חולין דף סד. עד דף סח:

חולין גליון י"ג

פ' בלק - פינחס
תשפ"ד

שינון לחזרה

עמוד א'
שאלות ותשובות
עמוד טו

סימני 'עוברי דגים' והם ביצי הדגים כמות שהן מהוברים יחד. ויש להם שני סימנים: (א) כשהיא כעיוגולה של כדור – שאינה קלושה אלא עגולה בעוכי – אבל לא ככדור ממש, אלא משוכה לארכה ועגולה לרחבה, וראשה אחד כד ועשוי כד שרחב מתחתו בית מושבו, וראשה אחד חד, מהורה היא. אבל אם ב' ראשיה עגולים, או ב' ראשיה חדין, טמאה היא. (ב) אם החלבון [חלק הלבן] מכחויץ וחלמון [חלק הצהוב] מכפנים, הביצה מהורה. ואם החלמון מכחויץ וחלבון מכפנים, הביצה טמאה. ואם החלמון והחלבון מעורבין זה בזה, בידוע שהיא ביצת השרץ [כגון צב והלטה שמשילין ביצים].

הרי מבואר כברייתא דיש סימני מהרה כביצים, ואם כן קשה למה אמר אבוה דשמואל שהוא תלוי באמירת העובד כוכבים שהוא ביצת עוף מהור, הרי יכול לבדוק בסימנין אלו אם הוא ביצת עוף מהור.

מתחלה תירצו, דאיירי כשהביצים הם התוכות, ולכן אי אפשר להכיר הסימן אם הוא עגול וחד. אלא דאכתי היה אפשר לבדוק בחלמון וחלבון, אלא דיש לומר דאיירי בביצים טרופות בקערה שהכל מעורב יחד ואי אפשר להכירם בשום סימן. ולכן הוצרך אבוה דשמואל שיאמר הגוי מאיזה עוף היא'.

דף ס"ד ע"א

לקיחת ביצים מן העובדי כוכבים

שנינו כברייתא, מותר ליקח ביצים מן העובדי כוכבים בכל מקום, ואין חוששין שמה היא ביצה שנמצא בתרנגולת נבלה או שהיא של תרנגולת טריפה⁶.

והא דאין צריך לחשוש שמה הם ביצים מעוף טמא, ביאר אבוה דשמואל דאיירי כשאומר העובד כוכבים שביצים אלו הם 'של עוף פלוני', ואנו יודעים שאותו עוף מהור הוא. וכיון שהוא דבר שאנו יכולין להבחין, ולהביא ביצי אותו עוף לראות אם דומין לאלו, אין צריך לחשוש שהעובד כוכבים משקר.

אבל כשאומר העובד כוכבים 'של עוף מהור הוא' בלי להזכיר שם העוף, אין לסמוך עליו. משום דאם יראה ישראל שאינו דומה לביצי עוף מהור ישתמט הגוי ויאמר שהם של עוף אחר שאי אתה מכיר, וגם הוא מהור.

• שנינו כברייתא, כסימני ביצים, כך סימני דגים. ואין לפרש דקאי על דגים עצמן, דהא סימני דגים הם סנפיר וקשקשת המפורשים בקרא. אלא כוונת הברייתא שכסימני ביצים כך

¹ וכל דליכא ריעותא הוה אפשר לסמוך שאם יש לו סימן אחד, יש לו גם השני; מהר"ם שי"ף.

² דאפילו בטרופות בקערה כי אמר 'של עוף פלוני טהור', מדינא מהימן. כיון שהגוי מפחד שמא יטרוף הישראל בליה אחרת בקערה ומקפץ, ועל ידי כך יכיר ויפריש ביניהם, שאי אפשר לשני מניס חלוקין שלא יהא הפרש כל דהו ביניהן; רשב"א.

⁶ דמיעוטא נינהו ואין חוששין למיעוט; רשב"א.

³ ואין לומר משום דעופות טהורים הוו רובא ואוליין בתר רובא, משום דאמרין לעיל דמאה עופות טמאים שהן במזרח וכולן מין 'איה' הן, הלכך אפשר דמיני הטמאים הם גדולים הרבה יותר ממניס טהורים; תוספות ד"ה ודילמא ומהר"ם שי"ף.

גליון קנין תורה

ולא ביצת עוף טמא; שאם הביצה ריקמה – שהתחיל להווצר שרץ בתוכה, וניקבה הביצה עד שיכול ליגע בריקום שבתוכה, כיון שהוא ביצת שרץ מטמא בכעדשה כדין שרץ מת, ולא כביצת עוף טמא שאינו מטמא.

אבל הקשה **רבינא**, הרי אפשר שהיא ביצת נחש, שדומה לשרץ אבל אינו מטמא משום שרץ.

אלא אמר **רבא**, דנפקא מינה בזה שהיא ביצת השרץ, שאם ריקמה: **ואכלה להביצה**, לוקה עליה וצריכין להתרות עליה משום שרץ השורץ על הארץ – שכולל כל השרצים [ואף נחש]. ואילו היה ביצת עוף טמא, היה צריך להתרות בו משום 'שרץ העוף', ואם היה מתרה בו משום 'שרץ הארץ' לא היה לוקה.

אבל הקשו, דאם הנידון הוא בביצה שריקמה, הא אפילו ביצת עוף טהור נמו אסירא משום 'שרץ הארץ'. דשנינו בברייתא, דילפינן מדכתיב 'כל השרץ השורץ על הארץ לרבות אפרוחים שלא נפתחו עיניהם'.

תירצו, שדין זה שאפרוחים שלא נפתחו עיניהם אסורים משום 'שרץ הארץ' אינו אלא מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא הוא. ולכן השמיענו הברייתא שביצה שהחלבון וההלמוז מעורבין זה בזה בידוע שהיא ביצת שרץ, ואם כבר ריקמה ואכלה, לוקה עליה משום שרץ השורץ על הארץ. ומשאי"כ בביצת עוף טמא שאינה לוקה עליה אלא משום שרץ העוף, ובביצת עוף טהור אינו לוקה עליה כלל דאינה אסורה רק מדרבנן.

אבל הקשו על זה בגמ', דבאופן זה הרי אסור לקנות ביצים מן העובד כוכבים. דשנינו בברייתא, אסור לישראל למכור ביצה של תרנגולת טריפה לעובד כוכבים, שמא יחזור וימכרנו לישראל. אלא אם כן הביצה היא טרופה בקערה, דאז מותר למכרה לגוי, דשוב לא יקנהו ממנו ישראל. הרי מבואר דאסור לישראל לקנות ביצה טרופה בקערה מעובד כוכבים. ואם כן אין לתרץ הא דאמר אבוה דשמואל דמותר לקנות ביצים מן הגוי כשאומר העובד כוכבים שהם של עוף פלוני טהור, דאיירי באופן שהם טרופים בקערה.

אלא תירץ **רבי זירא**, דסימני ביצים לאו הלכה למשה מסיני נינהו, ואין לסמוך עליהם. ועל כרחק צריך לומר כן, דהא אמר **רב אפי** לעיל (דף ס"ב ע"ב), דיש שמונה עופות שיש בהן ספק אם הם טהורים או טמאים. ואם היה אפשר לסמוך על סימני הביצים, הרי היה אפשר לבדוק בביצים שלהם, ומהם יהא ניכר אם טהורות הן או לא. אלא על כרחק דסימני ביצים לאו דאורייתא הוא.

והא דאמרו בברייתא דיש סימני טהרה לביצים, אינו אלא לענין זה שאם יש להם סימני טומאה, אפילו אומר העובד כוכבים של עוף טהור פלוני הוא, אינו נאמן, דודאי משקר הוא. אבל אם יש להם סימני טהרה, וגם העובד כוכבים אומר 'של עוף פלוני טהור הוא', אז יש לסמוך עליהם כיון שהסימנין מסייעים לדבריו. אבל אם לא אמר העובד כוכבים כן, אין לסמוך על סימני טהרה לבדם, משום דנמצא שיהא ביצה של עורב דומה לביצה של יונה, ויתכן שהם ביצי עוף טמא אף שנראה בהם סימני ביצי עוף טהור.

ביצי שרץ

אמרו בברייתא שאם החלבון והלמוז מעורבין זה בזה, בידוע שהיא 'ביצת השרץ', ולא אמרו שתם שהיא טמא. אמר **רב עוקבא בר חמא**, דיש נפקא מינה להלכה לידע שהוא ביצת שרץ

^פ ואף שאכתי צריכין לחוש שהיא מטמאה, דאפשר של שרץ היא ולא של נחש, [גמ' ספקו טמא], מ"מ מדקאמר 'צידוע שהיא ציאת בשרץ' משמע שכן הוא נצטרך ודאי ולא שמטמאה רק מספק; צ"ח.

^ק אבל אם לא ריקמה, איסורא איכא משום 'יוצא מן הטמא', אבל מלקות ליכא, דלאו שרץ הוא. [והתם] (ד"ה שאם ריקמה ואכלה) ס"ל דמדאורייתא אינו אסור כלל.

^ל ע"פ רש"י, דאינו לוקה משום עוף טמא, כיון שריקום זה לא יאל לאויר העולם אינו נחשב כעוף טמא אלא כשרץ; ע"י רמב"ם ה"ל מאכלות אסורות פ"ג ה"ח, ומניד משנה ולחם משנה ס.

^מ ומצואר במסכת צ"ה (דף 1:1) דהיינו שיטת רבי אליעזר בן יעקב, אבל לכתמים מותר. [מיהו כתב הרשב"א בסוף דבריו וכן מצואר ברי"ף, דקודם שילא לאויר העולם לכולי עלמא אסור, ועד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי אליעזר בן יעקב אלא היכא דילא לאויר העולם, אבל לא יאל לאויר העולם אפילו רבנן מודוין.]

^נ ואין לישראל לסמוך על רוב שאין העוף טריפה, דהכא איכא ריעותא מדזבין להו עובד כוכבים טרופות בקערה, מוכחא מילתא דישאל מוכר לו לפי שהיו של טרפה; תוספות ד"ה סימנין צ"ד.

^ו ומכל מקום אם אמר 'של עוף פלוני וטהור הוא' סמוך עליה, דאינו יכול להשתמש ולומר של יונה הוא אף על פי דנחמת של עורב הוא. דאף על גב דדמו אהדדי, אכתי רחומי מרתת דילמא יהב ישראל דעמיה עליה ומקיפן לדיונה ומכיר, שאינו ממש דומה; רשב"א.

^ז ומה שאנו לוקחין מן העובדי כוכבים ציאים אף על פי שאינם אומרים של עוף פלוני וטהורים הם, אנו סומכים על רוב ציאים שמזיינין צינינו דשל עופות טהורים הם; תוספות ס.

דיני ביצים

שנינו בכרייתא דיני ביצים:

(א) ביצה טמאה שנתבשלה עם הטהורה; הטהורות מותרות משום דאין ביצה טמאה נותנת טעם בביצה טהורה, דמים בעלמא הוה.

(ב) ביצים מזורות – שאינן של זכר ואין אפרוח קלוט בהם לעולם, 'נפש יפה' שאינו אסמנים ואין דעתו קצה בהם תאכלם, ואף על פי שישבה עליהם תרנגולת ימים רבים.

(ג) ביצה שנמצא עליה קורט דם, אין כל הביצה אסורה אלא זורק את הדם, ואוכל את השאר. אמר רבי ירמיה, היינו רק כשנמצא הדם בקשר שלה' דהיינו זרע של תרנגול הקשור בראש העגול' של ביצה, ומשם יצירת האפרוח מתחלת. דכיון דעדיין הוא שם ולא נתפור בשאר הביצה, הלכך אוכל השאר.

וכן שנה דוסתאי אביו של רבי אפטוריקי בכרייתא, דלא שנו שהביצה מותרת אלא בשנמצא הדם על קשר החלבון ולא יצא ממנה, אבל אם נמצא הדם על קשר החלבון שלה, כל הביצה אסורה משום דנתפשט הקלקול בכל הביצה.

רב גביהא מבי כתייל אמר לרב אשי, שהיה תנא אחד שהיה שונה הברייתא להיפוך, שאין הביצה מותרת אלא אם כן נמצא על הלמון שלה, ואם נמצא הדם בחלבון כל הביצה אסורה. והפכו אביי לברייתא לפרש כדאמרינן לעיל, שאם נמצא על החלבון שאר הביצה מותרת, אבל אם נמצא בחלבון כל הביצה אסורה.

מנא ילפינן שביצת עוף טמא אסור

חזקיה אמר, דילפינן שביצת עוף הטמאה אסורה מן התורה"י מהא דכתיב בעופות הטמאים ואת בת היענה, דלכאורה קשה וכי בת יש ליענה"י, אלא בת היענה היינו ביצתה של יענה. וילפינן מינה שכל עופות טמאים ביציהם אסורים.

ואין לדהות ד'בת היענה' זהו שם העוף, דהא כתיב בת עמי לאכזר כיענים במדבר אלמא יענה שמה ולא בת היענה.

והא דכתיב אעשה מספד כתנים ואבל כבנות יענה ואם 'בת יענה' ביצים נינהו, כלום יש לה פה להתאבל. צריכים לפרש שיעשה אבל כיענה זו שמתאבלת על בניה ודחי משמע, אבל העשוי על בני יענה.

והא דכתיב ושכנו שם בנות יענה דמשמע שזהו שמן, צריך לפרש שישכנו שם כיענה זו ששוכנת עם בניה.

אבל הקשו מהא דכתיב תכבדני חית השדה תנים ובנות יענה, ואי סלקא דעתך ביצה הוא, וכי ביצה בת מימר שירה היא, ומאי כבוד אפשר לה לעשות.

אלא מסיק הגמ', דאכך נקרא עוף זו הן 'יענה' והן 'בת היענה', ומכל מקום הא דכתיב בעופות טמאים ואת בת היענה ודאי אין תיבת 'בת' חלק מהשם שהרי הסופר הכותבו צריך להפסיקה לשתי תיבות נפרדים, ובעל כרחך ששתי שמות הן, ואם כן שוב

⁹ ציאים מזורות היינו ציאים שעומדין זמן מרובה ונפסדין ונכערים והם נטוים כחוט, ומה דקאמר רש"י בספנה מארעא לאו דוקא היא אלא דבהו שכימי; ר"ן, ב"ח (י"ד ס' ס"ו אות ח').

¹⁰ ובדפנה מארעא אפילו נמנא דס צביה בכל מקום שהוא, שאר הציה מותר באכילה כיון שאין דם זה תחילת לידת אפרוח; רשב"א.

¹¹ כ"ה ברש"י לפנינו, ויש ראשונים שסוצרים להיפוך, דהיינו כשנמנא בראשה החד, וכן גרס הבית יוסף י"ד ס' ס"ו גס ברש"י.

¹² דכל שנמנא על קשר החלבון ודאי הוא שנפשט שם מקשרו של חלבון, ואפילו אין ניכר התפשטותו מקשר של חלבון, כיון שנמנא על קשר של חלבון שהוא מכיון כנגד קשר של חלבון, בודאי מקשר של חלבון שהוא תחלת רושם יצירת האפרוח נתפשט והתחלחל והגיע לקשר של חלבון, אבל כשנמנא על החלבון שלא על הקשר ואין ניכר שנפשט מן הקשר, ליכא למיחש שנפשט מקשר החלבון מאחר שאינו מכיון כנגדו; רא"ש.

¹³ כ"ה ע"פ רש"י, דהבדייתא אינו חולק על דברי רבי ירמיה, אלא דרבי ירמיה לא פירש על איזה קשר קאמר של חלבון או של חלבון, ואתא רבי דוסתאי אביה דרבי אפטוריקי ומנא לא שנו אלא שנמנא על חלבון שלה אבל נמנא על חלבון שלה כל הביצה אסורה, כלומר לא שנו שאם נמנא בקשר לבד זורק את הדם ואוכל את השאר אלא כשנמנא על קשר של חלבון, אבל נמנא על קשר חלבון אע"פ שאינו יוצא חוץ לקשר, כל הביצה כולה אסורה.

ואם נמנא דס בחלבון או בחלבון חוץ לקשר ולא בקשר כלל צביה"ג ליכא למיחש לריקוס, שהאפרוח מן הקשר הוא מתחיל להתרקס והוא דס ציאים דשרי; ר"ן ורא"ש דעמט רש"י וכ"ה בתום' צמיר' ה'.

¹⁴ ועי' בתוספות (ע"א ד"ה שאס) שפירשו צממה דרכים למה צריך לילפותא מיוחד לדין זה, הא כלל הוא שכל דבר היוצא מן הטמא, טמא הוא. [ועי' ברש"י (ד"ה מדרבנן) דמבואר דאף על פי שהוא אסור, אינו לוקה עליו].

¹⁵ יש מפרשים מפני שהעופות מטילין ציאים ואינן יולדין עופות, לפיכך אין לומר בהם בת וכן כאדם ובקר ולאן, [ואם קאמר והרי בני יונה, וי"ל הסם נמי לדרשא אחא]. ויש מפרשים וכי בת יש לה ליענה שיהא דינה חלוק מאמה, כדי שיאמר הכתוב 'בת' לאסור רק הצמ ולהחיר האס; רמב"ן.

רבנן, דלא אמרו אחרים שהשוכן עם טמאים הוא טמא, אלא אם כן שוכן עם טמאים וגם דומה להם במראיתו.

סימני חגבים

במשנתנו תנן סימני חגבים: (א) כל שיש לו ארבע רגלים, (ב) ויש לו ארבע כנפים, (ג) ויש לו עוד שני קרצולים [שני רגלים ארוכין לבד הארבעה והם סמוך לצוארו ממעל לרגליו לנתר בהם כשהוא רוצה לקפץ], (ד) וכנפיו חופין את רובו. ורבי יוסי הוסיף עוד תנאי שיהא שמו 'חגב'.

ובהא דבעינן כנפיו חופין את רובו, נחלקו אמוראי מהו 'רובו'; לרב יהודה בשם רב צריכין להפנות רוב ארכו, ויש אומרים רוב הקיפו. אמר רב פפא, הואיל ואמרי הכי ואמרי הכי, בעינן תרוייהו – שיחפו כנפיו רוב ארכו וגם רוב הקיפו.

• שנינו בברייתא, חגב שאין לו עכשיו קרצולים, ועתיד לגדלן לאחר זמן – בגון 'הזחל' – הנקרא איסקרא, מותר באכילה. ודרשו רבי אליעזר ברבי יוסי מדכתיב אשר לא כרעים [והקרי הוא 'אשר לו'], והיינו אף על פי שאין לו עכשיו אלא שעתידי לגדלם לאחר זמן.

דרשת הפסוק את אלה מהם תאכלו וכו'

נחלקו תנאי האיך דרשינן הפסוק את אלה מהם תאכלו את הארבה למיננו, ואת הסלעים למינהו, ואת החרגול למינהו, ואת החגב למינהו.

(א) לתנא דבי רבי: (א) 'ארבה' זה גובאי, 'למינו' לרבות 'ציפורת כרמים' – מין ארבה דאין לו גבחת [אין ראשו קרח].

(ב) 'סלעים' זה רשון, 'למינהו' לרבות 'יוחנא ירושלמית' – מין סלעים דיש לו גבחת.

(ג) 'חרגול' זה ניפול, 'למינהו' לרבות 'ערצוביא' – מין חרגול דיש לו זנב [ולשנים הראשונים אין זנב].

(ד) 'חגב' זה גדיאן, 'למינהו' לרבות 'רובנית' – מין חגב שאינו דומה לאלו במראה.

יש להקשות וכי בת יש לו ליענה אלא על כרחך דהיינו ביצת יענה.¹

דף ס"ה ע"א

אולם דחו דבר זה בגמרא דהא כתיב במלחמת הארבעה מלכים את כדר לעומר שגם כן פוסק אותו הסופר לשתי תיבות, וודאי דשם מלך אחד הוא, אלא דההוכחה שכאן הם שתי שמות הוא מזהא דמותר לסופר לכתוב אותן בשתי שורות בת מכאן ויענה מכאן, ועל כרחך ששתי שמות הן, ולא שם אחד 'בת היענה', מה שאין כן בהא דכדר לעומר שהוא שם אחד אסור לסופר לכתוב אותם בשתי שורות.

סימני עוף טמא

שנינו בברייתא, רבן גמליאל אומר, כל עוף הדורס ואוכל, בידוע שהוא טמא. ואם ידוע שאינו דורס ויש לו אצבע יתירה, ויש לו זפק, וגם קרקבנו נקלף, בידוע שהוא טהור.²

רבי אלעזר ברבי צדוק נתן סימן להכיר איזה עוף הוא דורס, שמותחין לו חוט של משיחה, ואם הוא חולק את רגליו – דכשמעמידו על החוט נותן שתי אצבעות מכאן ושתיים מכאן, טמא הוא. ואם חולק שלש אצבעות כאן ואחד לכאן, טהור.³

רבי שמעון בן אלעזר אומר, כל עוף דכשזורקין לו מאכל קולטו לתוך פיו ומקבלו מן האויר, טמא הוא. והקשו בגמ' דהרי 'ציפרתא' שמכירין היו שהיא טהורה נמי קולט מן האויר מאכל. תירץ אביי, שאינו סימן לעוף טמא אלא אם כן הוא קולט ואוכל ואינו מניח המאכל לארץ עד שלא יבלענו ומה שאין כן ציפרתא שלאחר שקולטו מניחו לארץ.⁴

אחרים אומרים, עוף השוכן עם טמאים, טמא הוא. ועוף השוכן עם טהורים, טהור הוא. ושאלו בגמרא אם היינו כשיטת רבי אליעזר דאמר, לא להגם הלך זרזיר אצל עורב, אלא מפני שהוא מינו. אבל מסיק הגמ', דיתבן דאחרים אולי אפילו לשיטת

¹ אצל צפסקים דלעיל כתיב 'צנות יענה' וכיון שהוא לשון רבים, יש לחלקו לשנים אף שהוא שם אחד; ע"י תפארת יעקב.

² דאין לך עוף טמא שיט לו ארבעה סימני טהרה. אצל זומן שמאל לו אלו השלשה סימנים, אם אינו יודע אם דורס אם לאו אפשר שהוא מעשרים המינים המפורשים בתורה שיט להם ג' סימנים אלו; רשב"א ור"ן (לעיל דף נ"ט ע"א) צדעת רש"י.

³ לרבי אלעזר ברבי צדוק כל עוף שחולק את רגליו צידוע שהוא דורס וטמא, ולא פליג עליו ת"ק; ע"י מגיד משנה הל' מאכלות אסורות פ"א ה"כ.

²² וכתבו ה"מספ"ה (ד"ה רבי יוסי) שרבי יוסי אינו חולק אלא מפרש דברי התנא קמא.

²³ כך קרי לברייתא קמייתא שגויה בתורת הניס, דמקרי 'ספרא דבי רבי' לפי שהיה שגור צבית המדרש צפי כולם. אצל ברייתא דתנא דבי רבי ישמעאל לא הייתה שגורה אלא צפי תלמידיו.

דף ס"ה ע"ב

(ב) לתנא דבי רבי ישמעאל, דרשינן הפסוק באופן שונה, די ש כללי כללות – כללות הבאין לאחר כללות שלא לצורך אלא לדרשה, ופרטי פרטות – פרטין הבאין לאחר פרטות שלא לצורך אלא שבאו לדרשה.

(א) 'ארבה' זה גובאי. 'למינו' להביא ציפורת כרמים, ולשניהם אין גבחת. ומרבינן ליה מיכלל ופרט וכלל' [אשר לו כרעים כלל, ארבה פרט, למינו כלל] ומרבינן כעין הפרט – אלו שאין להם גבחת.

(ב) 'סלעם' זה 'ניפול'י שיש לה גבחת, והכשירו הכתוב. ומ'למינהו' מרבינן בכלל ופרט וכלל [אשר לו כרעים כלל, סלעם פרט, למינו כלל] 'אושכף' די ש לו גבחת, ואין לו זנב [וכן 'יוחנא ירושלמית' וחדא מינייהו נקט]. נמצינו למדין מיכלל ופרט וכלל' כעין הפרט דארבה וסלעם – בין אלו שאין להם גבחת [מארבה], ובין אלו שיש להם גבחת [מסלעם], אולם לא נתרבו רק אותם שאין להם זנב, שהרי לארבה וסלעם אין זנב.

(ג) 'חרגול' זה 'רשוין' שיש לו זנב, ו'למינהו' לרבות 'כרספת' ו'שהלנית' שיש להם זנב. נמצינו למדין מיכלל ופרט וכלל' כעין הפרט – דארבה וסלעם וחרגול, בין אלו שאין להם גבחת [מ'ארבה' דלעיל], ובין שיש להם גבחת [מ'סלעם' דלעיל], וכן אלו שאין להם זנב [מארבה וסלעם] ובין שיש להם זנב [מחרגול], אולם לא נתרבו עדיין רק אלו שאין ראשם ארוך שהרי כל אלו אין ראשם ארוך.

וילפינן שגם אותם חגבים שראשם ארוך מותר, מבנין אב מכל השלשה דלעיל; 'ארבה' 'סלעם' ו'חרגול'. לא ראי 'ארבה' כראי 'חרגול' ולא ראי 'חרגול' כראי 'ארבה' דלארבה אין לו גבחת ואין לו זנב, ולחרגול יש לו גבחת ויש לו זנב. ולא ראי שניהם כראי 'סלעם' ולא ראי 'סלעם' כראי שניהם – דחרגול יש לו זנב ולסלעם אין, ולארבה אין לו גבחת ולסלעם יש. אם כן על כרחך שאין טהרת חגבים תלויה בסימנים אלו, אלא הצד השווה שבהן שיש להם ד' רגלים, ד' כנפים, וב' קרצולים, וכנפיהם חופין את רובן. אף כל שיש לו ארבע רגלים וארבע כנפים וקרצולים וכנפיו חופין את רובו, אף אם ראשו ארוך [ולהלן יקשה דהרי שלשה אלו אין ראשם ארוך].

⁷⁰ להלן יתבאר למה תנא דלעיל פירש 'סלעם' זה 'רשוין' ולתנא זה זה 'ניפול'.

(ד) 'חגב', הוא פרט הבא אחר שאר פרטות, שהוא מיותר שהרי כבר נתרבו כל אלו שיש להם ארבעה סימנים, אלא ילפינן מיניה דאף די ש מין ששמו 'צרצור' שיש לו ד' רגלים, וד' כנפים, וב' קרצולים, וכנפיו חופין את רובו, מכל מקום אין אותו מין מותר, דלכן כתיב 'חגב' ללמוד שרק אותם ששמו 'חגב' מותר. ולא אמרינן דכל ששמו 'חגב' מותר, ואף על פי שאין בו הסימנים של ד' רגלים, ד' כנפים, ב' קרצולים, וכנפיו חופין את רובו, דלכן כתיב עוד כלל בחגב 'למינהו', ללמד שאף הנקרא חגב אינו מותר עד שיהא בו כל הסימנים הללו.

• הקשה רב אחאי על הא דיליף תנא דבי רבי ישמעאל מצד השוה ד'ארבה' 'סלעם' ו'חרגול', לרבות כל שיש לו ד' רגלים, וד' כנפים, וב' קרצולים, וכנפיו חופין את רובו טהור, אף שראשו ארוך, מזה לצד השווה של ג' מינים אלו שאין ראשם ארוך, והאיך אפשר ללמוד מיניה לאותם שראשם ארוך.

והנה נחלקו תנאי בכמה מקומות האיך דרשינן כל כלל ופרט וכלל'. דאיכא למאן דאמר כלל הראשון דוקא הוא והוה ליה כלל ופרט – ואין בכלל אלא מה שבפרט, אלא דמהני כלל האחרון שהוא מוסף על הפרט לרבות דבר הדומה לפרט בכל צדדין. ואיכא למאן דאמר כלל האחרון דוקא הוא, והוה ליה כלל מוסף על הפרט ונתרבה כל דבר, אלא דמהני כלל הראשון שיהא ככלל ופרט למעט דבר שאינו דומה לו לגמרי, אבל דבר הדומה לו במקצת לא נתמעט כיון דכלל האחרון דוקא הוא.

ואין לומר דתנא דבי רבי ישמעאל סבירא ליה כמאן דאמר דכלל האחרון דוקא, ואפשר לרבות אפילו דברים הדומין להפרט רק במקצת, ולכן אפשר לו לרבות מכלל ופרט וכלל דארבה וסלעם וחרגול אף חגב שראשו ארוך, כיון שדומה להפרט בזה שיש לו ארבעה סימנים. דאם כן היה אפשר לו לרבות גם 'חרגול' מ'ארבה' ו'סלעם' אף שיש לו זנב ולהם אין זנב, ולא הוה צריך למכתביה ויהוה אמר דצריך למכתב חרגול לרבות אותו שיש לו זנב. אלא על כרחך דסבירא ליה דאין לרבות מכלל ופרט וכלל מכל הצדדים ודסבירא ליה כלל קמא דוקא, ואם כן הכא נמי איכא למיפרך מה להנך שכן אין ראשן ארוך, והאיך מרבינן מינייהו אף חגב שראשו ארוך.

אלא אמר רב אחאי, דילפינן חגב שראשו ארוך באופן אחר. דהא דכתיב בתורה 'סלעם' יתירא הוא, שהיה אפשר ללמוד מ'ארבה' ו'מחרגול' בצד השווה שבהן שיש להם הד' סימנים. דאין לפרוך מה לארבה דאין לו גבחת, דהרי חרגול יש לו גבחת. ואין להקשות מה לחרגול די ש לו זנב, דהרי ארבה אין לו זנב. וחזר

גליץ קנין תורה

וכל היכא דאמרינן דתנא דבי רבי ישמעאל דן בכלל ופרט
וכלל אף בכי האי גוונא שאינו דומה כלל האחרון לכלל הראשון,
למדים אנו מכאן.

• הקשו בגמ' על הא דאמר **תנא דבי רבי ישמעאל** דמדכתוב
'הגב' הוה אמינא דכל ששמו 'הגב' מותר, ואף על פי שאין בו
הארבעה סימנים, ולכן כתיב 'למינהו', עד שיהא בו ד' הסימנים
הללו. דלכאורה האיך היה אפשר ללמוד ממנו אלו שאין בו סימנים
האלו, הא כתיב 'ארבה' ו'חרגול' ואין לרבות רק מה שהוא כעין
הפרט.

תירצו, דבאמת אם לא היה כתיב 'סלעם' הוה אמרינן כן
דצריך להיות כעין הפרט. אולם כיון דילפינן מ'סלעם' ב'אם אינו
ענין' לרבות אף הגב שראשו ארוך הרי דלא בעינן דמי לפרט
מכל הצדדין. ואם כן הוה אמינא דמרבין כל המינים ואף אלו
שאינן דומין להגב אלא בסימן אחד, קא משמע לן 'למינהו' דלא
דרשינן כן.

• הא ד**תנא דבי רב** אמר ד'סלעם' זה 'רשון' ו'חרגול' זו 'נפול',
ותנא דבי רבי ישמעאל אמר להיפוך, אינו מחלוקת. אלא כל אחד
קרא להמינין כמו שנהגו לקרותם במקומו, ובין למר ובין למר
סלעם אין לו זנב וחרגול יש לו זנב.

דף ס"ו ע"ב

סימני דגים

במשנתנו תנן דסימני טהרה בדגים הוא כל שיש לו סנפיר –
זה שהדג פורח בהן ושט בהן על פני המים, וקשקשת – קשקשין
הקבועין בדג.

בברייתא שנינו, דגים שאין להם עכשיו סימנים, ועתידים
לגדל סימנים לאחר זמן, כגון 'סולתנית' ו'עפיאן', הרי זה מותר
לאכלם. וכן דגים שיש להם עכשיו סימנים ועתידים להשירן
בשעה שעולים מן המים, כגון הדגים 'אקונם' 'אפונם' 'כספתיאם'
'אכספטיאם' ו'אטונם', הרי זה מותר לאכלם.

רש"י כתב שם בעל הלכות גדולות, דחגזים הללו אין טעוין שחטה שהרי
אחר דגים הזכיר הכוזב, דכתיב 'זאת תורת הבהמה' כמשמעו, ו'העוף'
כמשמעו ולא ערך העוף - דהיינו מיני קטנים, 'וכל נפש החיה הרומשת במים'
אלו דגים, ו'לכל נפש השורצת על הארץ' אלו חגזים. ו'ולא הוצרך להביא מהלכות
גדולות אלא משום דדריש ליה מקרא, אבל עכ"ל הדין דמותריס בלי שחטה מוכח
זכמה מקומות זש"ס; תוספות ד"ה צקוף שמעתא].

הדין, הצד השווה שבהן ששוין בארבעת סימנים ואין ראשן ארוך,
אף אני אביא סלעם שיש לו הד' סימנים ואין ראשו ארוך. נמצא
הא דכתיב בתורה 'סלעם' מיותר הוא, ואם אינו ענין לגופו, תנהו
ענין לדבר אחר – לרבות אף הגב שראשו ארוך.

דף ס"ו ע"א

ובזה דחגב שראשו ארוך, יהא נפקא מינה להלכה בין 'תנא
דבי רבי', ותנא דבי רבי ישמעאל. דתנא דבי רבי ישמעאל למדה
מהא דכתיב 'סלעם', ואייתר ליה 'הגב' למעט 'צרצור', ואילו תנא
דבי רב צריך כל הפסוק לגופיהו ולא מרבה ראשו ארוך, ובהא
נחלקו:

תנא דבי רב סבר ד'למינהו' דכל חד לא הוה 'כלל' שיהא
אפשר לדרשם בכלל ופרט וכלל, משום דקסבר דלא דינינן בכלל
ופרט וכלל, אלא אם כן דומה כלל האחרון לכלל הראשון. אבל
הכא לא דמי, דכלל הראשון 'אשר לו כרעים' לא קפיד אלא על
כרעים, 'ולמינהו' אי הוה השבינן ליה ל'כלל' הרי קפיד דלהוי דמי
לארבה בזה שיש לו ארבעה סימנים. אלא אין כאן אלא כלל ופרט,
הא דכתיב 'אשר לו כרעים' היינו כלל, 'ארבה סלעם חרגול הגב',
וגם 'למינהו' היינו פרט, ובכלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט,
ומרבין רק מה שהוא מינו ששוה לו בשני צדדים, ולא מה
שאינו מינו. ולכן לא היה אפשר ללמוד סלעם מהאחרים, וצריך
'סלעם' לגופו וכן 'הגב' ואין לנו ריבוי לראשו ארוך.

ותנא דבי רבי ישמעאל סבירא ליה ד'אשר לו כרעים' היינו
כלל, 'ארבה סלעם חרגול הגב' הוה פרט, והא דכתיב 'למינהו'
בכל אחד הוה כלל אף שאינו דומה לכלל הראשון, ו'סלעם' נלמד
מארבה וחרגול, ואייתר ליה 'סלעם' ללמד על הגב שראשו ארוך,
נמצא דמרבין כל דדמי ליה ואף בחד צדדין.

¹⁰ ולא אמרינן דליכא צינייהו שאר חגזים שאין ממין אותם הכמוזים, שיש להם
ארבעה סימנים ואין ראשם ארוך, דלחנא דבי רב אסירי אע"פ שיש להם ד'
סימנים דאין בכלל אלא מה שבפרט, ולחנא דבי רבי ישמעאל מתרבי מכעין
הפרט, דשמא ליכא שום חגב שיהא בו ה' סימנים שלא יהא ממין אותם
הכמוזים, א"כ רבנא נקט דלפי" בראשו ארוך שרי תנא דבי ר' ישמעאל;
תוספות ד"ה צמא.

¹¹ 'חד ד' היינו ששוה לו בארבעה סימנים, ואידך 'ד' היינו ששוה לו בראשו
ארוך; מהרש"א.

¹² כלומר דמסלעם מרבין ראשו ארוך אף דלא דמי לאידך רק בחד ד' שיש לו
הד' סימנים; שם.

גליון קנין תורה

לאחריו **כל אשר אין לו זכו' לא תאכלו**, כבר היינו יודעים שמוותר לאכול את שיש לו סימנים אלו. אלא דלכך כתיב בתורה פעמיים, ללמדנו שאם אכל דג טמא עובר במצות עשה ודאותם תאכלו, משמע מיעוטם, הא אם אין לו לא תאכלו, ולאו הבא מכלל עשה עשה, ובמצות לא תעשה.

שרצים הנמצאים בתוך ימים ונחלים, חריצין ונעיצין, בורות שיחין ומערות, ובכלים

יש ד' מדריגות בשרצים שנמצאים בתוך מים, אשר חלק מהם צריכים סימני טהרה וחלק מהם אין צריכים; (א) הנמצאים בימים ובנחלים, (ב) הנמצאים בחריצין ונעיצין שיש בהם מים נובעים [דומין בזה לימים ונחלים], (ג) הנמצאים בבורות שיחין ומערות שהם מי גשמים שאינם נובעין, (ד) הנמצא במים שבכלים. ויתבאר הדינים בכל אלו ומנא ילפינן להו:

• ילפינן להתיר שקצים הגדלים במים שבכלים (וכגון תולעים שבהן) מהא דכתיב **כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים בימים ובנחלים אותם תאכלו**, דרק בימים ובנחלים הוא דכתבתי לך 'אותם תאכלו' למעוטי מי שאין לו סימנים, הא אלו שבכלים אף שאין להם סימני טהרה מותר לאכלם.

ואין לומר שנדרוש להיפוך ד'בימים ובנחלים' אותם תאכלו, הא אלו שבכלים אף על גב שיש להם הני סימנים לא תאכלם והרי גבי התירא כתיב דך קרא, ואם כן משמע דמהתירא ממעט להו. דהא גבי איסור דכתיב **אל תאכלו את אשר אין לו**, כתיב נמי **בימים ובנחלים** למעט אלו שבכלים, והכא על כרחך אלו שבכלים נתמעטו מהאיסור. והלכך על כרחך גם בפסוק של היתר דכתיב 'בימים ובנחלים' ולא כלים, למעטם מהאיסור בא הכתוב. והכי קאמר, בימים ובנחלים הוא ד'אותם תאכלו' ולא מי שאין לו, אבל הגדלים בכלים אפילו אין לו סנפיר וקשקשת מותר לאכול אותם.¹

נמצא דיש לנו שני מקראות אחד סתום ואחד מפורש להיתר שרצים הגדלים בכלים דמותר לאכלם אפילו בלי סימני טהרה. והוה אמינא שילמד סתום מן המפורש, מה המפורש לא

תנן במס' נדה (דף נ"א ע"ב), כל דג שיש לו קשקשת יש לו סנפיר, ולכן אם בא לפנינו דג ואנו רואין בו קשקשת שוב אין צריך לבדוק יותר, דבודאי יש לו סנפיר והרי זה דג טהור. אבל יש דג שיש לו סנפיר ואין לו קשקשת, והלכך אם בא לפנינו חתיכת דג אף שרואה בה סנפיר אסור לאכלה עד שיראה בה גם קשקשת.

והקשו בגמ', כיון דסכמינן על קשקשת כיון דאינה בלא סנפיר, ואסנפיר אי אפשר לסמוך שהרי יש גם דג טמא דיש לו סנפיר, אם כן למה כתבה התורה כלל הסימן של סנפיר.

ואין לתרין דאי כתב רחמנא קשקשת ולא כתב סנפיר, הוה אמינא דקשקשת היינו הסנפיר, ויבואו להכשיר דג שיש לו רק סנפיר, ולכן כתבה התורה שניהם דעל כרחך אחד מן הסימנים הוא הקשקשת שקבועין בו. דהשתא נמי דכתיב בתורה סנפיר וקשקשת, מנא ידעינן דקשקשת הוא הלבוש הקבוע בעור הדג, כמו שפירש תנא דמשנתנו 'קשקשין' אלו הקבועין בו. אלא על כרחך ילפינן ליה מדכתיב **ושריון קשקשים הוא לבוש**, הרי שקשקשים הם מין לבוש. וכיון שמוכח כן מן הפסוקים, אין לומר שהיה מקום למעות שקשקשת הוא הסנפיר שפורה בהן, ואם כן הדרא קושיא לדוכתיה דלא הוה לה לכתוב אלא קשקשת כיון דעלה סמיכין.

אלא אמר רבי אבהו, וכן תנא דבי רבי ישמעאל, באמת לא היה צורך לכתוב שניהם, אלא שהתורה הוסיפה לכתוב גם סנפיר משום יגדיל תורה ויאדיר.²

דרשת הפסוק את זה תאכלו זכו'

כתיב בתורה את זה תאכלו מכל אשר במים כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים בימים ובנחלים אותם תאכלו. וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת בימים ובנחלים מכל שרץ המים ומכל נפש החיה אשר במים שקין הם לבם. ושקין יהיו לבם מבשרם לא תאכלו ואת נבלתם תשקצו, ומפרש הברייתא דרשת הפסוקים:

מהא דכתיב את זה תאכלו זכו' כל אשר לו, כבר היינו יודעים דאסור לאכול את שאין לו סימנין אלו. ומהא דכתיב

¹ ואף אם בא לפנינו דג שלם בקשקשים בלא סנפיר אנו אומרים שהיה לו והשיקן, או שהיה עמיד לגלן; פרי חדש סי' פ"ג סק"ד.

² פי' דלסמוך צודאי בקשקשים סגי לן, ומיהא כתב רחמנא 'סנפיר' משום דלא סגיאל דלא להוי התם כיון שיש שם קשקשת, ואולי הוא גם כן גורם טהרתו ואף על פי שהוא לצדו אינו גורם טהרה; ריב"א מס' נדה שם.

גליון קנין תורה

דף ס"ז ע"א

וכיון דאתרבי לן בורות שיחין ומערות להיתירא מאת זה תאכלו הלכך דרשינן הכלל ופרט וכלל כדלהלן; מן ה'כעין הפרט' מרבינן דשרצים הנמצאים בהריצין ונעיצין [שדומים לימים ונחלים] צריך סימני טהרה. ומהפרט [דכל פרט למעוטי אתא] ממועטינן דאלו שנמצאים בבורות שיחין ומערות, מותרים ואין צריכים סימני טהרה.

ואין לומר דנרבה ב'כעין הפרט' שרצים הנמצאים בכל מים הגדלין על גבי קרקע שיהיו צריכים סימני טהרה, גם אלו הנמצאים בבורות שיחין ומערות, ולא נמעט מהפרט אלא שרצים שבתוך כלים שאינם צריכים סימני טהרה. דאם כן מה אהני לנו הפסוק את זה תאכלו, הרי בלאו ריבוי לא הוה מרבינן לאסור שרצים בתוך כלים כיון שאינם דומין להפרט כלל. אלא על כרחך באה הפסוק דאת זה תאכלו ללמד דלא נרבי בכעין הפרט אלא מה שדומה לו לגמרי משני צדדים, והיינו הריצין ונעיצין, אבל הנמצאים בבורות שיחין ומערות דלא דמו להו מכל צד אין צריכים סימני טהרה.

• לתנא דבי רבי ישמעאל, כיון שהשני כללים 'במים' הם סמוכים זה לזה, והפרט הוא אחריהם, אין זה כלל ופרט וכלל אלא דרשינן ליה באופן 'ריבה ומיעט' - מכל אשר 'במים' כל אשר לו סנפיר וקשקשת 'במים' 'בימים ובנחלים' אותם תאכלו, 'במים' ריבה, 'בימים ובנחלים' מיעט, 'במים' חזר וריבה, ובדרשת 'ריבה ומיעט וריבה' אמרינן דריבה הכל, ואפילו שרצים שבתוך הריצין [ארוכין וקצרים] ונעיצין [רחבין כגון אותן ששושין לביברי דגים] צריכים סימני טהרה. ומיעט בורות שיחין ומערות שמותרים אפילו אין בהם סימני טהרה.

התיר אלא שרצים הגדלים במים שבכלים, אף כשהתיר בסתם לא התיר אלא שרצים הגדלים בכלים, אבל שרצים הגדלים בכל שאר מימות כגון בהריצין ונעיצין שהן נובעין, ודומין לימים ונחלים האמורין בפרשה, או אפילו בבורות שיחין ומערות שאינן דומין לימים ונחלים שאינן נובעין, לא התיר בהן בלא סנפיר וקשקשת. לכן ילפינן מריבויא דכתיב ברישא דקרא 'את זה תאכלו מכל אשר במים' [דמיותר הוא, דהא מאותם תאכלו] דסיפיה דקרא נפק לן התירא ביש לו סימנים ואיסור עשה באין לו סימנים, ואם כן 'את זה תאכלו מכל אשר במים' דרישא למאי אתא, לכתוב מכל אשר במים כל אשר לו גווי^ל, להתיר אלו שבבורות שיחין ומערות, שאין אדם נמנע לשתות מהם עם התולעים שבהם, הואיל ואין דומין לימים ונחלים שהצריך בהן הכתוב סימנין.

• לא אמרינן דהא דכתיב מכל אשר במים כל אשר לו סנפיר וקשקשת 'במים' הוה כלל, ואחר כך כתיב 'בימים ובנחלים' הוה פרט, והרי בכלל ופרט אמרינן דאין בכלל אלא מה שיש בפרט, ואם כן רק אלו הגדלים בימים ובנחלים צריכים סימני טהרה, אבל שרצים שבתוך נעיצין וריצין [וכל שכן שבבורות שיחין ומערות] אין צריכים סימני טהרה, ואם כן יקשה למה צריך הפסוק דאת זה תאכלו מכל אשר במים ללמוד היתר לבורות שיחין ומערות.

דכיון דכתיב שני פעמים 'במים' - מכל אשר 'במים' כל אשר לו סנפיר וקשקשת 'במים' הרי יש שני כללים. והוה ככלל ופרט וכלל דמרבינן כל דכעין הפרט. ואף דשני הכללים 'במים' כתיבי אחד סמוך להשני ורק אחר כתיב 'בימים ובנחלים', מכל מקום אפשר לדרשו באופן 'כלל ופרט וכלל'. דאמר רבינא בשם בני מערבא, כל מקום שאתה מוצא שני כללות הסמוכין זה לזה, הטל פרט הסמוך להם ביניהם, ודונם בכלל ופרט וכלל. ואם כן היה אפשר לרבות מה הפרט מפורש שגדלים במים שעל גבי קרקע, אף כל שגדלים במים שעל גבי קרקע צריכים סימני טהרה, הלכך אי לאו 'את זה תאכלו' דרישא הוה מרבינן בכעין הפרט אפילו אלו שבבורות שיחין ומערות^ל.

שכלל האחרון הוא העיקר, והוה כפרט וכלל וואפשר לרבות מה שדומה לפרט אפילו רק מלד אחד.

^כ דסצירא ליה הואיל ושני הכללות סמוכין הן, כשתטיל פרט שאחריהם ציניהם - מדה בתורה היא דלהכי חלקו לפרט מצדן מכללים שלא תדונם צ'כלל ופרט וכלל' אלא צ'ריבוי ומיעוט וריבוי'.

ונפקא מינה בין דרשת 'ריבה ומיעט וריבה' ל'כלל ופרט וכלל' הוה, דכי דרשינן 'כלל ופרט' הוי פרט פירושו של כלל, ואין בכלל אלא מה שבפרט - ואפילו דבר הדומה לו אין לך להביא. וכשכלל לך כלל שני אחר הפרט, אהני לאתויי מידי דדמי ליה לפרט. אבל כי דרשינן 'ריבה ומיעט' לא פירש המיעוט את הריבוי, אלא מיעט שלא תשמע ממנו הכל אלא זה והדומים לו. ואפילו בלאו ריבוי שני הוה מרבינן כל דדמי ליה למיעוט, ואהני ריבוי שני לאתויי כל מילי, ואהני מיעוט למעוטי רק מידי דלא דמי ליה כלל.

^כ ואין לומר להיפוך ד'את זה תאכלו' דרישא הוה לגופיה, ו'אותם תאכלו' דסיפיה לדרשא, כדרך דרשת כל המנקרות. דמ'תאכלו' דסיפיה אי אפשר לדרוש התיירא אלא איסורא דהא 'אותם תאכלו' כתיב וקאי אסנפיר וקשקשת, אבל 'את זה תאכלו' דרישא אפשר למידרש צנפיה נפשיה, דהכי קאמר קרא, 'את זה תאכלו מכל אשר במים' - אפילו בלא סימנין, וכגון בשאר מימות שאינן ימים ונחלים, 'כל אשר לו סנפיר וקשקשת צמים צימים ובנחלים אותם תאכלו', ולא בלא סנפיר וקשקשת, דצימים ונחלים צמי סימנין.

^כ ואף שאינו דומה להפרט רק צד אחד שגדלים על קרקע, ומשונה ממנו צוה שאינם נובעים, אולי כמאן דאמר (לעיל דף ס"ו). דכלל כלל ופרט וכלל אמרינן

ובנחלים' אותם תאכלו, (ב) וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת
'בימים ובנחלים' וכו', אחד סתום ואחד מפורש. ונחלקו רב אחא
ורבינא איזה מהם הוא סתום ואיזה מהם הוא מפורש:

אחד מהם אמר, שהפסוק דייש לו' סנפיר וקשקשת אותם
תאכלו, קרי מפורש להתיר שבתוך כלים בלא סימני מהרה, כיון
דמיניה הוא שמתירים אלו שבתוך הכלים¹⁵. והפסוק ד'אין לו' הוא
הסתום.

ואחד מהם אמר, שהפסוק ד'אין לו' קרי מפורש, והפסוק דייש
לו' הוא הסתום. שהרי הפסוק 'אין לו' הוא זה שמוכיה על פסוק
הראשון דייש לו' שבא להתיר שבתוך הכלים. דמהפסוק דייש לו'
לבד הוה אמינא דרק אותם שבנחלים יש לאכלם עם סימני מהרה,
אבל אלו שבכלים אסור לאכלם אף על גב שיש להם סימני מהרה.
ורק מן הפסוק דאיסורא ד'אין לו' נתגלה דהא דנתמעט שרצים
שבתוך מים שבכלים היינו להתיר, דמותר לאכלם אפילו בלי
סימני מהרה.

שרצים הגדלים בתוך משקה שבכלים

אמר רב הונא, לא יערה אדם בלילה שכר של תמרים –
שמצויין בהן תולעים – לתוך כוס שיש על פיה קיסמוס של עין
שמסננין בה התולעים. שהרי אם תפול תולעת על העין לא
יראנה, ומשם תפול לכלי, ולמחר כשיראנה בתוך הכלי יהא סבר
שלא יצתה מן השכר, והוה תולעת המים שבכלים שמוותרת.
אמנם באמת כיון דפירש מן השכר להעין ורחשה והלכה קצת על
העין, לוקה עליה משום שרץ השורץ על הארץ.

אבל כשנמצא התולעת בתוך הכלי, אף אם פירשה מן הכלי
לדופני הכלי ושוב נפלה לתוך הכלי, מותרת. דכיון שזהו מקום
גידולה, נחשב כמי שמעולם לא פירשה מן המים שבכלי.

והביא ראייה שכל שהוא בדרך גידולו אף אם פירש להדופן
ושוב נפל מותרת, מהא דשנינו בברייתא דלעיל שמותר לשתות
שרצים שבתוך בורות שיחין ומערות ואין צריך לחשוש, מדכתיב
תאכלו מכל אשר במים. וכיון שאין חוששין שזאם פירש מן הבור

¹⁵ דבפסוק זה נתמעט להדיא דכתיב 'צימים ובנחלים אותם תאכלו', דרק 'צימים
ובנחלים' אותם שיש להם סימני טהרה תאכלו, הא שבכלים אף כשאין להם סימני
טהרה תאכלו. אבל הפסוק ד'אין לו', אף דבאמת לעיל דרשינן ליה בכלל ופרט
וכלל כיון שהם שני כללות הסמוכות זה לזה, מכל מקום לא הוי מפורש להיתר
כלים כולי האי, משום דלאזהרת 'לא תאכלו' אינו סמוך לפרט ד'מיים ובנחלים',
אלא לכלל ד'כל נפש החיה אשר במים לא תאכלו', ומשמע יותר דבכל מימות
שצולס - ואפילו בכלים אחר דאסור לאכלם בלי סימני טהרה.

לא אמרינן דריבה אפילו בורות שיחין ומערות שצריכים
סימני טהרה, ולא מיעט אלא שרצים שבכלים שאין צריכים סימני
טהרה, דאם כן הא דכתיב בתהלת הפסוק **את זה תאכלו** מיותר
הוא. אלא מיניה ילפינן דשרצים שבתוך כלים אין צריך סימני
טהרה, ומריבוי מיעוט וריבוי מרבין שרצים שבתוך הריצין
ונעיצין, וממעיטין שרצים שבתוך בורות שיחין ומערות¹⁶.

ולא אמרינן להיפוך, ש'את זה תאכלו' באה להתיר דאלו
שבתוך הריצין ונעיצין אין צריכים סימני טהרה, ומריבוי ומיעוט
מרבין דאלו הנמצאים בבורות צריכים סימני טהרה¹⁷. דשנה
מתניה בר יהודה, דיש סברא לרבות בורות שיחין ומערות שאין
צריכים סימני טהרה, כיון שהן עצורים [שאינן להם מוצא ומבוא אלא עצורין
ככלים, ולא דמו לאיסור של ימים ובנחלים], אבל הריצין ונעיצין שאין עצורין
ככלים, נתרבו שצריכים סימני טהרה כמו אלו שבימים
ובנחלים¹⁸.

• לעיל אמרו דיש שני פסוקים להתיר שרצים שבכלים, (א)
את זה תאכלו וכו' כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים בימים

¹⁶ למסקנא סובר תנא דבי רבי ישמעאל כמו תנא דברייתא דלעיל. אלא תנא
דלעיל סובר דכלל בתרא דוקא והוה כפרט וכלל ולכן צ'כעין הפרט' היה אפשר
לרבות אפילו דבר שאינו דומה לגמרי לכעין הפרט אלא מצד אחד. ולכן היה
אפשר ללמוד שרצים שבתוך בורות שיחין ומערות לאיסורא מ'כעין הפרט' ולכן
הוצרך ל'את זה תאכלו' ללמד דלא אמרינן כן.

אבל תנא דבי רבי ישמעאל סובר דכלל קמא דוקא והוה ככלל ופרט, ומכעין
הפרט אינו מרבה אלא דברים הדומין להפרט בשני צדדים [כדאמרינן לעיל גבי
כלל ופרט דחגיגים, דלתנא דבי רבי ישמעאל לא מתרבי ראשו ארוך מכלל ופרט,
משום דלא דמי בכלל, ולכן אינטרין 'סלעס' יחידא לרביין]. ולכן אם היה דורש
הפסוק באופן 'כלל ופרט וכלל', לא היה צריך ל'את זה תאכלו' לפרש ששרצים
בתוך בורות שיחין ומערות מותרים, כיון דממילא לא היה נלמד לאיסורא מ'כעין
הפרט' כיון שאינו דומה לו לגמרי. ורק משום דסבירא ליה דרשינן לפסוק זו
צ'ריבוי ומיעוט וריבוי' דריבה הכל, היה אפשר ללמוד גם בורות שיחין ומערות
לאיסורא מפסוק זו, ולכן אינטרין 'את זה תאכלו' הראשון להתיירא.

¹⁷ דבשאלת אם היה הילפותא מ'כעין הפרט', שפיר הוה חריצין ונעיצין שהם
נובעין יותר כעין הפרט של ימים ובנחלים, מצורות שיחין ומערות. אבל כיון דליף
ליה מריבוי ומיעוט, א"כ הריבוי מרבה הכל רק המיעוט ממעט מה שאינו דומה
לו בשום צד והוא ענין אחר לגמרי, דהיינו כלים שאינו כלל מענין ימים ובנחלים.
ולכן באמת היה לו לרבות אף בורות לאיסורא כמו חריצין, דהא הם דומים ג"כ
לימים ובנחלים ומענין אחד הם שהם גדלים ע"ג קרקע כמותם. אלא שכתבה
תורה 'את זה תאכלו' לרבות איזה דבר להיתר, שזו יש מקום לומר ליזל בתר
איפכא לרבות חריצין להתיירא, דאף דהם דומים יותר לפי שהם נובעים מ"מ זה
אינו מעלה ומוריד למאן דרשינן צריבוי ומיעוט, דכיון שהוא דומה במקצת שזה
הוא לגמרי למי שהוא דומה יותר ואין חילוק ביניהם כלל; ל'ב ארץ' [וכ"מ
ברמב"ם].

¹⁸ דכיון דזה ודאי דהמיעוט של 'צימים ובנחלים' ממעט כלים כיון שהם לגמרי
ענין אחר מימים ובנחלים, ואם כן מריבויא להתיירא ד'את זה תאכלו' יש לרבות
גם בורות שיחין ומערות, כיון שהם גם כן מענין 'כלים' דהא הם עצורים
ומכוסים במקום אחד כמו כלים, ולא דמו לגמרי לימים ובנחלים; שם.

קנין תורה גליון

'שבעיקרי זיתים ושבעיקרי גפנים', דהיינו בתוך האילן ולא בהפריים.

• **רב יוסף** נסתפק בכמה דינים בדין שרץ השורץ על הארץ, ונשאר כולם בתיקו:

(א) פרי שהתליע לאחר תלישתה דלכולי עלמא מותר, ופירשה התולעת מתוך הפרי לארץ ומתה מיד בנפילתה כשעוד לא ריחשה בארץ; האם כיון דלא הלכה על הארץ לאו 'שורץ על הארץ' הוא ומותרת. או דלמא כל שהוא על הארץ אין צריך רחישה, והלכך אף שלא הלכה אסורה.

(ב) שרץ שפירשה מקצתה על הארץ, ומקצתה עדיין בתוך הפרי; האם מקצתה חשובה ככולה ואסורה, או שאינה אסורה עד שתהא כולה על הארץ.

(ג) שרץ שפירשה מן פרי תלוש לאויר, וקודם שהגיע לארץ קלטה אדם בפיו לבולעה; אם תימצוי לומר פירשה ומתה מותרת, אפשר היינו דוקא משום דאינה ראויה לרחוש, אבל היה דראויה לרחוש אסורה אף שלא ריחשה.

• **רב אשי** נסתפק בכמה דינים בשרצים הנוצרים בתוך תמרים תלושים, ונשאר כולם בתיקו:

(א) יצאה השרץ מתוך פרי התמר, ופירשה על גנה של הפרי; האם מותרת היא כי זהו מקום גידולה, או דלמא כשורץ על גבי דבר אחר דמי, ואסורה.

(ב) אם תמצוי לומר גג תמרה כדבר אחר הוא, מה הדין כשיצאה השרץ מתוך הגרעין דשם הן גדלים, ועלתה על גג גרעינתה בתוך הפרי; האם זה נחשב כעלתה למקום אחר, או לא.

(ג) היו שני תמרים נוגעים זה בזה, ופירשה השרץ מאחד להשני בלי לצאת לאויר העולם; האם אמרינן כיון דלאו היינו אמה שנוצר בה 'שורץ' קרינא ביה, או דלמא אויר העולם בעינן וליכא.

תולעים שבתוך כבד וריאה של בהמה

שני נוסחאות במה שאמר רב ששת בריה דרב אידי בדין 'קוקיאני' דהיינו תולעים שבכבד ושבריאה של בהמה:

לדופני הבור ושוב נפל לתוכה, על כרחך היינו משום דאמרינן כיון שהבור הוא מקום גידולה לא נאסר בכך.

והביא רב חסדא ראייה לדברי רב הונא דכיון שסינן השרצים מתוך המים שבכלים נאסרו, מהא דשינוי בכרייתא, דהא דכתיב **כל השרץ השורץ על הארץ** באה לרבות 'בחושי' – כמין יתושיין דקין הנמצאות במרתפות של יין – שסינן. הרי מבואר דרק משום שסינן אסורים הא אם לא סינן מותרים, אלמא דאף היכא שמותרים כשלא סינן, אפילו הכי כי סינן ופירשו אסירי.

דף ס"ז ע"ב

קישות שהתליעה

שמואל אמר, קישות שהתליעה בעודה מחוברת, אסורה באכילה משום שרץ השורץ על הארץ. דכיון דמהלכת בתוך הקישות והיא מחוברת בקרקע, הוי כמהלכת על גבי קרקע. אבל אם התליעה לאחר מכאן מותרת עד שתצא לאויר.

בכרייתא אחד שינוי, הא דכתיב **שרץ השורץ על הארץ** היינו למעט 'זיוין' שבעדשים [כמין יתושיין הן, אלא שבעדשים שמן זיוין] שהם מותרים כיון דלאו על הארץ שורצין אלא בתוך העדשה, וכן את היתושים שבכלים [מין קטנית], ותולעת שבתמרים ושכגורגורות.

ובכרייתא אחרת שינוי, דילפינן מכל השרץ השורץ על הארץ לרבות תולעת שבעיקרי זיתים ושבעיקרי גפנים, שהם אסורים. ולכאורה השני ברייתות מותרים אהדדי.

ואין להוכיח מזה כדברי **שמואל**, והא דאמרו שהם אסורים היינו כשהתליעו כשעדיין מחוברים לארץ, והא דאמרו שהם מותרים היינו כשהתליעו כשאינן מחוברים.

דיש לומר דלעולם שניהם איירי כשעדיין מחוברים, ומכל מקום כל כמה דלא יצא השרץ לאויר העולם לא נאסר, ודלא כ**שמואל**. והברייתא דאמר שהם אסורים היינו כשהתליע האילן עצמו, דאילן המחובר לקרקע חשוב כ'ארץ' עצמו. והברייתא דאמר שהם מותרים היינו כשהתליע הפרי. וכן יש לדייק דהברייתא שאסרה איירי כשהתליע האילן, דנקט הברייתא

¹⁰⁰ אבל לא קשיא לשמואל, דלדידיה נמי יש ליישב ולפרש דתולעת שבעיקרי זיתים, היינו שזיתים צעודן מחוברין בעיקרן; תוספות ד"ה דיקא.

¹⁰¹ תורת חיים.

איסור אכילת שרצים

בברייתא דרש הפסוק כל הולך על גחון, וכל הולך על ארבע, עד כל מרבה רגלים, לכל השרץ השרץ על הארץ לא תאכלום כי שקץ הם:

הולך על גחון זה נחש. 'כל' לרבות השילשול – תולעת ארוכה כנחש הן, והן הנמצאין באשפה, ואת הדומה לשילשול. על ארבע זה עקרב. 'כל' הולך, לרבות את החיפושית, ואת הדומה לחיפושית. מרבה רגלים זה נדל [שקורין לו 'נאה רגלים']. 'עד כל' לרבות את הדומה לנדל, ואת הדומה לדומה, שכולם אסורים באכילה.

רבי יוסי בן דורמסקית אומר, הלוינתן שעתידים לאכול מבשרה לעתיד לבא, דג טהור הוא. שהרי יש לו סנפיר וקשקשת. שנאמר בו גאווה אפיקי מזנינים אלו קשקשים שבו הסגורים והתומים בו בדוחק, ונאמר בו עוד תחתיו חרודי הרשיע, אלו סנפירין שפורח בהן, שחודדים ומחתכין כחרסין ובהן הוא בוקע את המים בחודן שלא יעכבוהו בפריחתו.

הדרן עלך פרק אלו טריפות

דף ס"ח ע"א

פרק רביעי – בהמה המקשה

עובר שהוציא ידו או ראשו בשעת שחיטה

בהמה שנשחטה ונמצא בתוכה עובר, מותר העובר באכילה, דכבר ניתר בשחיטת אמו. וילפינן ליה מדכתיב וכל בהמה וכו' בבהמה אותה תאכלו דמה שנמצא בתוך הבהמה מותר על ידי שחיטתה.

ברישא דמשנה שנינו, בהמה המקשה לילד בשעת שחיטה, והוציא העובר את ידו והחזירה קודם שחיטה, מותר באכילה. ויתפרש להלן מה מותר באכילה.

ובסיפא שנינו, שאם הוציא העובר את ראשו, אף על פי שהחזירו קודם השחיטה, דינה כילוד, ושוב לא מהני ליה שחיטת

ללשון הראשון, אמר שהם אסורים באכילה. משום דלא נוצרו בתוך הבהמה אלא בלעתה הבהמה עם האוכלים שבחויץ, ותחלתן שרצו על הארץ. והקשה עליו רב אשי, אם באו תולעים אלו מבחויץ – ממאכל שאכלה, היה להם התולעים להמצא דרך בית הריעי, ולא בתוך הכבד והריאה.

ללשון שני אמר, דאכן הם מותרים באכילה, משום שמן הבהמה עצמה הן גדלין, ואינם שרץ הארץ. ואמר עליו רב אשי, דפשיטא הוא דכן הוא, שאם היו באים ממאכל שבחויץ, היה להם להמצא בתוך בית הריעי.

להלכה פסקו, ד'קוקיאני' אסורים, ואין להוכיח שהם גדלים מן הבהמה כיון שאינם נמצאים דרך בית הריעי, דאמרינן שכשהבהמה ישנה נכנסים התולעים בחוטמה, ומשם הולכים לקנה ריאה וכבד, והלכך לא משתכחי דרך בית הריעי.

תולעים הנמצאים בין עור לבשר

תולעים הנמצאים בבהמה בין עור לבשר כשמפשיטין אותה אסורים באכילה. אבל בדגים מותרים הם.

וכן אמר רבינא לאמו, שתערב אותן התולעים בתוך הדג כדי שלא יראה אותם ויקוץ בהם, וכן יאכלם.

הקשה לו רב משרשיא בריה דרב אחא דלרבינא, למה אתה מתיר תולעים אלו שבתוך דגים, הא כתיב ואת נבלתם תשקצו ומרבינן מיניה התולעים הנמצאים בבהמה בין עור לבשר. ואם כן מאי שנא בדגים שהם מותרים.

תירץ לו רבינא, דבהמה שצריכה שחיטה להתירה, הלכך תולעים אלו שנוצרו בתוכה, דעד שלא נשחטה באו מאיסור אבר מן החי, ושחיטת הבהמה לא אהניא לדידהו שהרי יש להם חיות לעצמן. אבל דגים שאין צריכים שחיטה, אלא באסיפה בעלמא מן הים מותרים באכילה, מעולם לא נאסרו תולעים אלו שגולדו בתוכם והלכך הם מותרין.

²⁰ דלא נימא הואיל ואיתקיש לנחש דכמיז 'לוינתן נחש צריח' דמא הוא, קא משמע לן דטהור הוא; ערוך.

ואף שעמיד הקצ"ה להאכילה לצדיקים, סלקא דעתין דמא הוא אלף שהקצ"ה עמיד להסירה לעמיד לצוא כמו שזמנו במדרש; לב ארי'.

²¹ פשטיה דקרא לשון 'אור' הוא, שצמקומו והכורי שמש, כי סנפירים שלו אשר תחתיו מאירות ומזריחות כשמש.

²² והא דשליל מותר בשחיטת אמו, יליף ליה מיכל צנהמה תאכלו, אצל תולעים שצמחה, באיסוריהו קיימי. ו'ולמ"ד לעיל דקוקיאני שרי, (ואפילו למ"ד אסור הוא רק משום התולעים שנכנסו דרך חוטמה), היינו משום דלוחם הנמנאים בתוך חלל הצהמה דמי לשליל שמתרם בשחיטת הצהמה; לב ארי'.

גליון קנין תורה

הרי שהבא אחר בן תשעה שיצא ראשו חי, אף בכור לנחלה לא הוה. הרי מבואר דהוצאת הראש הוה לידה, ומהו החידוש של משנתינו?¹

אלא שהמשנה במס' בכורות היה אפשר לתרין דשם איירי לענין אדם, ואילו משנתנו באה לאשמעינן דגם בבהמה הוה יציאת הראש לידה. ולא היה אפשר ללמוד אדם מבהמה, דבהמה אין לה פרוזדור לפני בית הרחם שלה – אלא גלוי הוא, ומכיון שהראש יוצא לידתו ניכרת, אבל אשה אין רחמה בגלוי, שהירכים הוו לה כעין פרוזדור ואין יציאת הולד ניכרת יפה עד שיצא רובו, אימא דיציאת הראש לא הוה לידה. וכן אין ללמוד בהמה מאדם, דבאדם יש חשיבות בפרצוף פנים שלו, ואם כן אין ללמוד דכמו באדם הוה יציאת הראש לידה, כמו כן בבהמה.

אבל עדיין יש להקשות דמצינו כבר בבהמה עצמה שהדין כן, יציאת הראש הוה לידה. דתנן לקמן (דף ע"ז ע"א), שליא [השק שבו הולד מונח] שיצתה מקצתה, אפילו מה שהיה בפנים בשעת שחיטה אסורה באכילה. לפי שהשליא סימון ולד באשה וסימון ולד בבהמה, וחיישינן דלמא בההיא מקצת דנפיק יצא הראש והוי כילוד. הלכך כולה אסורה דשדינן הכל בתר הראש. הרי מבואר דיציאת הראש הוה לידה, ומה אשמעינן משנתנו.

ובשלמא אם היינו אומרים דברישא כשהוציא ידו והחזירה גם אותו אבר מותר באכילה, מובן למה נקטה המשנה ברישא 'והחזירה', דאם לא החזירה היה אותו אבר אסור באכילה. ומכיון דנקט ברישא דאיירי כשהחזירה, נקט נמי בסיפא כשהחזירה אף שאין בה חידוש². אבל אם אמרינן דברישא אותו האבר אסור

לאשמעינן דלענין זכור לכהן אפילו צינאת ראשו צלנד הוי 'ילוד' ופוטרי את אחיו מלהיות זכור לכהן.

¹ אבל מהא דבראשו מת אין הבא אחריו זכור לכהן, לא רצה להוכיח דיציאת הראש הוה כלידה. דהיה אפשר לדמות דראשו לאו דוקא אלא הכוונה לרובו, והא דנקט ראשו הוה לאשמעינן דיציאת ראשו חי הבא אחריו זכור לנחלה נמי לא הוה, נמצא דעיקר הפירכא הוה רק מהן דיוקא דהא ראשו חי זכור לנחלה נמי לא הוה; תוספות ד"ה טעמא.

² ואע"ג דלא תנן תמן תוס' שאלף כשהחזיר את ראשו הדין כן, פשיטא ליה דכיון דבלא חזרה הוה לידה, כי החזירו נמי לא כלום הוה. ומיהו אי לאו ההוא דזכורות לא הוה קשיא ליה אמאי איצטרך ליה למיתני 'והחזירו', דכיון דלאצטרך לאשמעינן דיציאת ראש הוה לידה, אשמעינן נמי אגב אורחיה דחזרה לאו כלום הוה. אבל כוליה צבא ליה ליה למיתני משום האי חידוש פורתא; תוספות ד"ה סיפא.

³ ומשמע מדברי רש"י דכל קושיית הגמ' הוה רק למה הוצרך לומר דסיפא 'והחזירו', אבל עמ' הסיפא נריכא, לאשמעינן דיציאת הראש נחשב כלידה אף 'כשהחזירו', דזה לא מצואר מהמשנה מזכורות (עי' הערה לעיל), אלא דקושיית הגמ' היתה דלמה הנריכה המשנה לומר 'והחזירו' דפשיטא דצהכי

אמו להתירו, וצריך שחיטה לעצמו אם נמצא חי, ואם נמצא מת הרי הוא כנבילה.

שיטת רב באבר שיצא

אמר רב יהודה בשם רב, דאף כשהוציא העובר ידו והחזירה, רק העובר מותר באכילה, אבל אותו אבר שיצא ממעי אמו לפני השחיטה אסורה באכילה, מאחר שיצא ממחיצתו קודם שחיטה ואף על פי שהחזירו קודם לכן. דכתיב ובשר בשדה טרפה לא תאכלו, וילפינן מינה דכל שיצא חוץ למחיצתו נאסרה – ובעובר יציאתו לאויר הוה כיציאת חוץ למחיצתו, דרחם זה הוה ליה מחיצה להתירו בשחיטה.

ולפי זה, הא דתנן במשנתנו בהמה המקשה לילד והוציא העובר את ידו והחזירו מותר באכילה, לא קאי על אותו אבר שיצא, אלא דשאר העובר מותר באכילה. וקא משמע לן דמשום זה דהוציא את ידו לא השיב כ'ילוד' שיהא כל העובר אסור.

אלא דאף אם לא החזיר העובר ידו קודם שחיטה, הדין כן שהעובר מותר באכילה³, והא דנקט המשנה 'והחזירו', הוה משום הסיפא שאם הוציא את ראשו אסור העובר באכילה, ובא להשמיענו דאפילו אם החזיר את ראשו העובר אסור. לכן נקט נמי ברישא 'והחזירו'.

• הקשו בגמ' מה החידוש של הסיפא גופא דכשיצא ראשו הרי הוא כילוד אף אם החזירה. הא משנה היא במס' בכורות, דמי שנולד אחר אלו הוה 'בכור לנחלה' שנוטל פי שנים בירושת אביו⁴, אבל אינו בכור לכהנים – שאין צריך פדיון הבן⁵; (א) הנולד אחר לידת נפל שלא כלו חדשיו, ואף על פי שיצא הנפל ראשו חי 'והחזירו', יצא אחיו שכלו חדשיו⁶. (ב) הנולד אחר בן מ' שיצא ראשו מת.

¹ וכן ילפינן מיינה במס' מכות (דף י"ח). דבשר קדשים שיצאו חוץ למחיצת נמי אסורים.

² דילפינן שעוצר מותר על ידי שחיטת אמו מקרא 'מזהמה וכו' צבהמה אותה תאכלו'.

³ כדי להפקיע הבא אחריו מזכורה – שלא יטול פי שנים, כריך דזה שנולד ראשון יהא ראוי לחיות, אבל אם אינו ראוי לחיות, אינו מפקיע הולד שבא אחריו שלא יהא נוטל פי שנים. דכתיב זכור לנחלה 'ראשית אונו', והיינו מי שנולד של אביו דוה עליו כשמת – יצא ולד שאינו של קיימא שאין לב אביו דוה על מותו.

⁴ דאף שאינו זר קיימא, פוטרי הוה את הבא אחריו מפדיון הבן, שהרי זה הראשון פטור את הרחם של אמו.

⁵ שאפילו נולד הנפל כולו אינו מפקיע את הבא אחריו, כיון שאין לבו של אביו דוה על הנפל, וכל שכן אם יצא ראשו מת. והאי דנקט 'יצא ראשו' היינו

גליון קנין תורה

באכילה ורק העובר מותר, הרי גם כאשר לא החזירה הדין כן, ושוב יקשה למה נקמה המשנה 'החזירה' כלל.

ומתריץ הגמ', דלעולם ברישא רק העובר מותר באכילה, ולא האבר שיצא. והא דנקמה המשנה דמותר 'כשהחזירה' לידו, היינו דכהאי גוונא שהחזירה כל מה שלא יצא לחוץ מותר באכילה ואף 'מקום החתך'. אבל אם לא החזיר העובר ידו, צריך להניח גם ממה שבפנים לצד החיצון ולחותכו. שמקום החתך – הבדלת החיצון והפנימי, אסור, מפני שהוא עומד על שפת הרחם, ולא קרינא ביה 'בהמה וכו' בבחמה אותה תאכלו' כיון דלאו בתוך הבחמה הוא בשעת שחיטה. אבל אם החזירו לידו, אין צריך לחתוך לצד פנים, אלא מצמצם וחותר, ומקום חתך מותר, דקרינא למקום החתך 'בהמה וכו' בבחמה' כיון שהיה בתוך הבחמה בשעת שחיטה. ומשום כשר בשדה כטריפה לא נאסר, שהרי מעולם לא יצא מקום החתך חוץ ממחיצתו.

• שנינו בברייתא דיני בהמה המקשה לילד: (א) הוציא עובר את ידו והחזירה, ואחר כך שחט את אמו, מותר באכילה. (ב) שחט את אמו ואחר כך החזירה לידו, אסור באכילה. (ג) הוציא העובר את ידו וחתכו ואחר כך שחט את אמו, האבר שבחוץ שנחתך טמא מדין אבר מן החיי' ואסור באכילה. ושאר העובר שבפנים טהור הוא כיון שמדחים לא קיבל טומאת אוכלין, ומותר באכילה.

דף ס"ח ע"ב

(ד) שחט את אמו כשהיה האבר בחוץ, ואחר כך חתך האבר; לרבי מאיר, כל העובר והבהמה טמאין כמו שנגעו בנבילה, שהשחיטה לא הועילה לאותה חלק ונגעו בו. לחכמים, אף על פי שאין השחיטה מתיר לחלק היוצא באכילה, מועיל לטהרה מידי נבילה, כיון שעדיין הוא מחובר בשעת שחיטה – כטריפה ששחיטתה מטהרתה [טעם המחלוקת יתבאר לקמן דף ע"ב]. והעובר והבהמה דינם רק כמו שנגעו כטריפה שחוטתה ושטמא קדשים מדרבנן.

מיירי, דל"כ מה קמ"ל, דהרי ע"כ הדבר דליאמ' הראש הוה לידה כזר ידעין, ולזה אמרין הכל דאי רישא דוקא אפשר לומר דנאמ' לא נקט והחזירו כסיפא רק אגז רישא, אבל אם גם צרישא לא הוה ליה למינקט 'החזירו' יקשה למה כסיפא נקט כן; צ"ח.

" דלא דנאסר משום 'צצר צדה טרפה' רק צצר הגלוי, ולכן אפילו אם לא חשיב 'מקום החתך' בתוך הבהמה לענין שיהא מותר בשחיטה אם לא החזירה, גם לא נאסר משום 'צצר צדה טריפה'; חידושי הר"ן [צמ"א].

" כדילפינן לקמן (דף קכ"ח:) שאזכר מן המי מטמא כזכר מן הנבלה, מדכתיב 'כי ימות מן הבהמה'.

והנה הא דקתני בבבא א', דכשהוציא עובר את ידו והחזירה ואחר כך שחט את אמו מותר באכילה, לכאורה קאי על ה'אבר' שהוא מותר באכילה, וקשה לר"ב דאמר שהאבר שיצא אסור באכילה. דאין לדחות דקאי על ה'עובר' ואילו האבר אסור באכילה, דהא קתני בבבא ב', שחט את אמו ואחר כך החזירו אסור באכילה. ובעל כרחך פירושה שה'אבר' אסור באכילה, דאין לפרש דקאי על ה'עובר', דלמה יהא העובר אסור באכילה.

תירצו בגמ', דהכא נמי ברייתא זו איירי לענין 'מקום החתך' דאכן ניתר רק במקרה שהחזירה ידו. ובה איירי בבא א' דאמרו שאם החזירה לידו מותר באכילה – דהיינו אותו מקום חתך. ואילו בבא ב' דשחט את אמו ואחר כך החזירו אסור באכילה – היינו דאז מקום חתך אסור באכילה.

• כשבא אבימי מבי חוואי הביא בידו ברייתא, שדרש הפסוק כל בהמה מפרסת פרסה ושומעת שמע שתי פרסות מעלת גרה בבחמה, אותה תאכלו. וילפינן מיניה לקמן (דף ס"ט.) דעובר ניתר בשחיטת האם, דדרשינן 'בהמה' דכתיב ברישא כאילו הוה כתיב סמוך ל'בהמה' דסיפא, ומשמע בהמה שבבחה תאכלו. ומהא דכתיב 'פרסה' ו'פרסות' השמיענו הכתוב דפעמים שאתה אוכל את כל אברי העובר, ופעמים שאין אתה אוכל אלא מקצתן. כיצד, הוציא שני ידיו, אם החזיר רק פרסה אחת בלבד – אכול רק אותה 'פרסה'. ואם שתי פרסות החזיר – אכול שניהם – 'פרסות'. הרי מבואר שאבר שיצא והחזיר מותר באכילה, והיינו דלא כר"ב.

ואין לדחות שאם החזיר פרסה אכול, היינו שאז מותר לאכול העובר. דהרי שאר העובר מותר לאכול אף אם לא החזיר הפרסה.

תירץ ר"ב נחמן בר יצחק, דלעולם אותו אבר שיצא אסור באכילה, ופירוש הברייתא הוא לענין מקום החתך. שאם החזיר פרסה – אכול מקום חתך שלה. ואם החזיר שתי פרסות – אכול מקום חתך של שניהם.

אבל הקשו, מדדרש הברייתא שתי תיבות 'פרסה' ו'פרסות', הרי על כרחך דלא קאי שניהם על מקום החתך. דכיון דאשמעינן באחד מהם שאם החזירו מותר מקום החתך, ואם לאו אסור, הוא הדין לשניהם. אלא על כרחך צריך לפרש שפסוק אחד בא להתיר

" ולא דקדק בה עכשיו על שדרשה משני מקראות 'פרסה' ו'פרסות' והרי דיו צלח; מאיר'.

גליון קנין תורה

להם, כולן היו בכלל איסור זה **דבשר בשדה טרפה לא תאכלו** דמשיצא בשר בשדה הרי הוא כטרפה. וכיון שבא הכתוב ופרט לך בקרבן הטאת, שאין חזרה לתוך המחיצות מועלת בהי"ה, הרי דרך הטאת הוא דלא מהני בה חזרה, אבל כל שאר היוצאים שחזרו, הותרו.

שנינו בברייתא, דילפינן מדכתיב **בשר בשדה טרפה לא תאכלו** ולא כתיב בשר בשדה לא תאכלו, היינו לפי שמצינו דמעשר שני ובכורים שנכנסו לירושלים ויצאו לחוץ, וחזרו שהן מותרין. דכתיב **לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך וגו',** 'בשעריך' הוא דלא תיכול, אבל יצאו חוץ למחיצתן וחזרו, מותרין הני. ואם כן הוה אמינא דאף עובר זה שיצא חוץ למחיצתו וחזר לתוכה יהא מותר, לכן כתיב 'טרפה' שאינו ניתר על ידי חזרתו. וביאר רבה דהיינו דאותו בשר שיצא דינה כ'טרפה', מה טריפה כיון שנטרפה שוב אין לה היתר, אף בשר כיון שיצא חוץ למחיצתו שוב אין לו היתר. הרי מבואר להדיא דלא כעולא בשם רבי יוחנן, אלא שאותו בשר שיצא אינו מותר אף אם חזר לתוך מחיצתו, ונשאר דברי **עולא** בשם רבי יוחנן בתשובתא.

מקום ההתך אם החזירו, והשני בא להתיר האבר עצמו אם החזירו, וקשיא לרב.

תירצו דשני קראי איצטרכו כדלהלן; 'פרסות' להתיר מקום ההתך. ו'פרסה' להתיר עובר שפרסותיו קלוטות כגמל שנמצא במעי פרה. והיינו אליבא דרבי שמעון שאמר קלוט אף שהוא בן בהמה טהורה. ואשמעינן הכא, שאם נמצא בהמה הקלוט בתוך בהמה הטהורה, מודה רבי שמעון שהוא מותר. דהכי קאמר, דאף עובר שאין לה אלא 'פרסה' – שאין פרסותיו סדוקות, אכול אם נמצא בתוך מעי אמו [והא דנקט על תיבת פרסה 'החזיר', לאו דוקא הוא].

שיטת רבי יוחנן באבר שיצא

עולא אמר בשם רבי יוחנן, דכשהוציא העובר ידו והחזירה קודם שחימה, גם האבר עצמו שהחזיר מותר באכילה.

אמר לו רב יהודה לעולא, והא רב ושמואל שניהם אמרו שאבר עצמו אסור. אמר לו עולא, מי יתן לנו מעפרן של רב ושמואל ונמלא מהם עינינו. אבל כן אמר רבי יוחנן, כל הנאמר בו מחיצה – כגון עובר לענין שחימה, ובשר קדשי קדשים שנתנה להם תורה מחיצות עזרה, וקדשים קלים שהומת ירושלים מחיצה

¹⁰ דכתיב בשעיר חטאת דראש חדש שטרפוהו אהרן וצניו וקלף עליהם משה 'מדוע לא אכלתם את החטאת הן לא הוצא את דמה אל הקדש' שפסקל צק, דכתיב 'וכל חטאת אשר יוצא מדמה וגו'', ומקרא יתירא הוא 'פנימה', אלא מתחלה שאל מהם שמה ילאתה ולא יתה פנימה, ואם כן הוא, יפה עשיתם שטרפתם, אמרו לו פנימה יתה ולא יתה ממחיצתה. הרי שאם יתה, צת שריפה היא, ולא אמרינן שיחזרה לפנינו ותחזור להחירה.

¹¹ ומבואר במסכת מכות דליירי צנכסו לירושלים וילאו דאף צוה רק בשעריך לא תאכלנו אצל אם חזרו תאכלנו; תוספות ד"ה אצל.

¹² ר"ל דאי לא היה כתיב אלא חד קרא, היה מוקמינן לה במסכת טפי למקום חתך, ולא לאבר עצמו, ולכן כתיב קרא אחרונה למשרי אבר עצמו; ראש יוסף.

¹³ יליף ליה במס' צבורות (דף 1:): מדכתיב 'גמל גמל' שתי פעמים – אחד גמל שנולד מן הגמלה, ואחד גמל שנולד מן הפרה.

שאלות ותשובות לחזרה

דף ס"ד ע"א

א. הלוקח ביצים מעובדי כוכבים, האם צריך לחשוש שהם מתרנגולת טריפה או שנמצאו בתרנגולת נבילה?

לא, [משום דמיעוט הם].

ב. לאבנה דשמואל, האם מותר ליקח ביצים מן העובדי כוכבים באופנים אלו, ולמה; (א) אמר 'של עוף פלוני הוא' ואנו יודעין שאותו עוף טהור הוא, (ב) אמר 'של עוף טהור הוא'?

(א) אמר 'של עוף פלוני': מותר ליקח ממנו, משום דאנו יודעים שאותו עוף טהור הוא. וכיון שהוא דבר שאנו יכולין להבחין ולהביא ביצי אותו עוף לראות אם דומין לאלו, אין צריך לחשוש שהעובד כוכבים משקר.
(ב) אמר 'של עוף טהור הוא': אין לסמוך עליו. משום דאם יראה ישראל שאינו דומה לביצי עוף טהור ישתמט הגוי ויאמר שהם של עוף אחר שאי אתה מכירו, וגם הוא טהור.

ג. מה כוונת הברייתא 'כסימני ביצים כך סימני דגים', הרי סימני דגים מפורש בקרא סנפיר וקשקשת?
כסימני ביצים כך הם סימני 'עוברי דגים', והם ביצי הדגים כמות שהן מחוברים יחד.

ד. מה הן השני סימנים של ביצים טהורות?

(א) שהיא כעגולה של כדור - שאינה קלושה אלא עגולה בעובי - אבל לא ככדור ממש, אלא משוכה לארכה ועגולה לרחבה, וראשה אחד כד [עשוי כד שרחב מתחתיו בית מושבו], וראשה אחד חד.
(ב) שהחלבון [חלק הלבן] מבחוץ וחלמון [חלק הצהוב] מבפנים.

ה. למה אין לתרין דהא דהצריך אבנה דשמואל שיאמר העובד כוכבים שהביצים הם מעוף פלוני טהור, ולא די לבדוק בסימניו אלו, הוא משום דאירי כביצים טרופות שאין יכול לבדוק סימנים אלו?
דהא באופן זה אסור לקנות ביצים מן העובד כוכבים.

ו. למה אסור לישראל למכור ביצה של תרנגולת טריפה לעובד כוכבים? ובאיזה אופן מותר למכור לו, ולמה?
אסור: שמא יחזור וימכרנו לישראל.

אופן שמותר למכור לגוי: אם הביצה טרופה בקערה, דשוב לא יקנה ממנו הישראל.

גליון קנין תורה

ז. למסקנא, למה צריך שיאמר העובד כוכבים שהוא ביצת עוף טהור, ולא די לבדוק בסימניו?

דסימני ביצים לאו הלכה למשה מסיני נינהו, ואין לסמוך עליהם לבד.

ח. מהו הראיה דעל כרחק סימני ביצים אינן הלכה למשה מסיני?

דהא אמר רב אסי לעיל (דף ס"ב ע"ב), דיש שמונה עופות שיש בהן ספק אם הם טהורים או טמאים. ולמה אין לפשוט הספק על ידי בדיקת ביצים שלהם, ומהם יהא ניכר אם טהורות הן או לא. אלא על כרחק דסימנין לאו דאורייתא הוא.

ט. למסקנא שאין הסימנין הלכה למשה מסיני, מה הדין באופנים אלו, ולמה; (א) יש להם סימני טומאה ואומר העובד כוכבים של עוף טהור פלוני הוא, (ב) יש להם סימני טהרה, והעובד כוכבים אומר של עוף פלוני טהור הוא, (ג) יש להם סימני טהרה, ואין העובד כוכבים אומר כלום?

(א) יש להם א' מסימני טומאה ואומר העובד כוכבים של עוף טהור פלוני הוא: אינו נאמן דודאי משקר הוא.
(ב) יש להם סימני טהרה, והעובד כוכבים אומר 'של עוף פלוני טהור הוא': יש לסמוך עליהם כיון שהסימנין מסייעים לדבריו.

(ג) יש להם סימני טהרה, ואין העובד כוכבים אומר כלום: אין לסמוך על סימני טהרה לבדם, משום דנמצא שיהא ביצה של עורב דומה לביצה של יונה, ויתכן שהם ביצי עוף טמא אף שנראה בהם סימני ביצי עוף טהור.

י. ביצים אלו למה הן סימן: (א) החלבון [חלק הלבן] מבחוץ וחלמון [חלק הצהוב] מבפנים, (ב) החלבון בפנים והחלמון בחוץ, (ג) החלבון והחלמון מעורבין זה בזה?

(א) החלבון בחוץ והחלמון בפנים: ביצת עוף טהור.
(ב) החלבון בפנים והחלמון בחוץ: ביצת עוף טמא.
(ג) חלבון וחלמון מעורבין זה בזה: ביצת שרץ.

יא. ביצת השרץ; באיזה שיעור היא מטמאה? ומתי היא מטמאה?

מטמאה בכעדשה. ומטמאה משריקמה - שהתחיל להוצר שרץ בתוכה, וגם ניקבה הביצה עד שיכול ליגע בריקום שבתוכה.

יב. "חלמון וחלבון מעורבין זה בזה, בידוע שהיא ביצת השרץ", למה אין לפרש כוונת הברייתא לענין הנ"ל דאז בידוע שהיא ביצת השרץ ומטמאה בכעדשה כשריקמה וניקבה?

שהרי אפשר שהיא ביצת נחש שדומה לביצת השרץ אבל אינה מטמאה, [ולשון הברייתא 'בידוע שהיא שרץ' משמע דבתורת ודאי יהא לה דין שרץ ולא משום ספק, עי' שינון בהערה].

קנין תורה גליון

יג. ומה באמת הנפקא מינה בזה שהיא ביצת שריץ?

שאם ריקמה ואכלה להביצה, לוקה עליה [ואם לא ריקמה אינו לוקה אבל איסורא מיהו הוה] משום שרץ השורץ על הארץ - שכולל כל השרצים [ואף נחש]. ואילו היתה ביצת עוף טמא, היה צריך להתרות בו משום 'שרץ העוף', ואם היה מתרה בו משום 'שרץ הארץ' לא היה לוקה.

יד. האיך אפשר לפרש דמה דקאמר "בידוע שהיא ביצת שריץ" היינו לענין אם ריקמה ואכלה שלוקה עליה משום שורץ על הארץ, הא אפילו ביצת עוף טהור ש'ריקמה' אסירא משום 'שרץ הארץ', כדילפינן מדכתיב 'כל' השרץ השורץ על הארץ לרבות אפרוחים שלא נפתחו עיניהם?

שדין זה שאפרוחים שלא נפתחו עיניהם אסורים משום 'שרץ הארץ' אינו אלא מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא הוא. והשמיענו הברייתא שאם החלבוץ והחלמון מעורבין זה בזה בידוע שהיא ביצת שרץ, ואם כבר ריקמה והתרו בו משום שרץ הארץ ואכלה, לוקה עליה מדאורייתא.

דף ס"ד ע"ב

מז. מה הדין בביצה טמאה שנתכשלה עם הטהורה לענין ביצים הטהורות, ולמה?

הטהורות מותרות, משום דאין הביצה טמאה נותנת טעם בביצה טהורה, דמים בעלמא הוה.

מז. מה הדין בביצים מזורות?

'נפש יפה' שאינו אסטניס ואין דעתו קצה בהם תאכלם, ואף על פי שישבה עליהם תרנגולת ימים רבים.

יז. מה הדין בביצה [שנולד מזכר] שנמצא עליה קורט דם, ולמה; (א) כשנמצא על קשר חלבון שלה, (ב) כשנמצא על קשר החלמון?

(א) נמצא על קשר חלבון שלה: זורק את הדם ושאר הביצה מותר, כיון דעדיין הוא שם ולא נתפור בשאר הביצה. (ב) נמצא על קשר החלמון: כל הביצה אסורה משום דכבר נתפשט הקלקול בכל הביצה.

יח. מהיכן ילפינן שביצת עוף טמא אסורה מן התורה?

מזא דכתיב בעופות הטמאים ואת בת היענה, דלכאורה קשה וכי בת יש ליענה, אלא בת זו היינו ביצתה של יענה. וילפינן מיניה שכל עופות טמאים ביציהם אסורים.

יט. מנין הוכיחו ששם העוף הוא 'יענה' [ולא דרק 'בת יענה' הוא שם העצם של העוף]?

דכתיב 'בת עמי לאכזר כיענים במדבר'.

כ. אם 'בת היענה' ביצה היא, האיך מתפרש הא דכתיב 'אעשה מספד כתנים ואכל כבנות יענה', כלום יש לביצים פה להתאבל?

צריך לפרש שיעשו אבל כיענה זו שמתאבלת על בניה [והכי משמע, כאבל העשוי על בני יענה].

גליון קנין תורה

כא. והאיך מתפרש הא דכתיב 'ושכנו שם בנות יענה'?

צריך לפרש שישכנו שם כיענה זו ששוכנת עם בניה.

כב. מנין הוכיחו דגם 'בת יענה' היא שמה של העוֹף?

דכתיב תכבדני חית השדה תנים ובנות יענה, ואי סלקא דעתך ביצה היא, וכי ביצה בת מימר שירה היא, ומאי כבוד יודעין למעבד.

דף ס"ה ע"א

כג. למה אין להוכיח מהא דצריך הסופר לכתוב 'בת היענה' בשתי תיבות שאינה שם אחד? ומנא ילפינן באמת שאינה שם אחד?

אין להוכיח מהא דיכול לכתוב בשתי תיבות: דהרי כתיב במלחמת הארבעה מלכים את כדר לעומר שגם כן פוסק אותו הסופר לשתי תיבות אף שודאי שם מלך אחד הוא. וילפינן ליה באמת: דבהא דכתיב ואת בת היענה יכול הסופר הכותבו להפסיק ביניהם ולכותבן בשתי שורות בת מכאן ויענה מכאן, ועל כרחך שתי שמות הן, ו'בת' היענה היינו ביצת היענה. [משא"כ בהא דכדר לעומר דאסור לכתוב אותם בשתי שורות].

כד. לרבן גמליאל, מה הן הסימנים לידע על עוף אם הוא טהור או לא?

כל עוף הדורס ואוכל, בידוע שהוא טמא. ואם ידוע שאינו דורס ויש לו אצבע יתירה, ויש לו זפק, וגם קרקבנו נקלף, בידוע שהוא טהור.

כה. מהו הסימן שנתן רבי אלעזר ברבי צדוק להכיר איזה עוף הוא דורס?

שמותחין לו חוט של משיחה, ואם הוא חולק את רגליו - דכשמעמידו על החוט נותן שתי אצבעות מכאן ושתיים מכאן, טמא הוא. ואם חולק שלש אצבעות כאן ואחד לכאן, טהור.

כו. מהו הסימן שנתן רבי שמעון בן אלעזר איזה עוף טמא הוא? ומה הקשו עליו? והאיך תירצו דבריו?

רבי שמעון בן אלעזר אמר: כל עוף דכשזורקין לו מאכל קולטו לתוך פיו ומקבלו מן האויר, טמא הוא. הקשו עליו: דהרי 'ציפרתא' שמכירין היו שהיא טהורה נמי קולט מאכלו מן האויר. תירצו דבריו: שאינו סימן לעוף טמא אלא אם כן הוא קולט ואוכל ואינו מניחו לארץ עד שלא יבלענו [מה שאין כן ציפרתא שלאחר שקולטו מניחו לארץ ואוכלו משם].

כז. הא דאמרו אחרים עוף השוכן עם טמאים, טמא הוא, ועוף השוכן עם טהורים, טהור הוא, אליבא דמי קאי? לחוה אמינא, ולמסקנא?

לחוה אמינא: כשיטת רבי אליעזר דאמר לא לחנם הלך זרזיר אצל עורב, אלא מפני שהוא מינו. למסקנא: יתכן דאזיל אפילו לשיטת רבנן, דלא אמרו אחרים שהשוכן עם טמאים הוא טמא, אלא אם כן שוכן עם טמאים וגם דומה להם במראיתו.

גליון קנין תורה

כח. אחד מסימני הנבים טהורים הוא שהיא 'כנפיו חופין את רובו' - איזה רוב?

לרב יהודה בשם רב רוב ארכו. ליש אומרים רוב הקיפו.
ואמר רב פפא, הואיל ואמרי הכי ואמרי הכי, בעינן תרוייהו - שיחפו רוב ארכו וגם רוב הקיפו.

כט. מה ילפינן מדכתיב 'אשר לא כרעים' והקרי הוא 'אשר לו כרעים'?

דחגב שאין לו עכשיו קרצולים, ועתיד לגדלן לאחר זמן - כגון 'הזחל' - הנקרא איסקרא, מותר באכילה.

ל. כתיב (א) 'ארבה', 'למינו', (ב) 'סלעם', 'למינהו', (ג) 'חרגול', 'למינהו', (ד) 'הגב', 'למינהו'; לתנא דבי רב, מה הם ארבעה מינים הכתובים, ומה מרבינן מ'למינו' או 'למינהו'?

- (א) 'ארבה' זה גובאי, 'למינו' לרבות 'ציפורת כרמים' - מין ארבה דאין לו גבחת [אין ראשו קרח].
- (ב) 'סלעם' זה רשון, 'למינהו' לרבות 'יוחנא ירושלמית' - מין סלעם דיש לו גבחת.
- (ג) 'חרגול' זה ניפול, 'למינהו' לרבות 'ערצוביא' - מין חרגול דיש לו זנב [ולשנים הראשונים אין זנב].
- (ד) 'הגב' זה גדיאן, 'למינהו' לרבות 'רובנית' - מין חגב שאינו דומה לאלו במראה.

דף ס"ה ע"ב

לא. לתנא דבי רבי ישמעאל, מה ילפינן להוה אמינא מדכתיב אשר לו כרעים וכו', (א) 'ארבה', 'למינו', (ב) 'סלעם', 'למינו', (ג) 'חרגול', 'למינהו', (ד) 'הגב', 'למינהו'?

- (א) 'ארבה' זה גובאי, 'למינו' להביא ציפורת כרמים, דאין לו גבחת. ויליף לה מ'כלל ופרט וכלל' [אשר לו כרעים כלל, 'ארבה' פרט, 'למינו' כלל] ומרבינן כעין הפרט - אלו שאין להם גבחת.
 - (ב) 'סלעם' זה 'ניפול' שיש לה גבחת, והכשירו הכתוב. 'למינו' לרבות 'אושכף' ו'יוחנן ירושלמית' דיש להם גבחת ואין להם זנב. ויליף להו מ'כלל ופרט וכלל' [אשר לו כרעים כלל, 'סלעם' פרט, 'למינו' כלל] ומרבינן כעין הפרט - כל אלו שיש להם גבחת, אולם אין להם זנב.
 - (ג) 'חרגול' זה 'רשון' שיש לו זנב, ו'למינהו' לרבות 'כרספת' ו'שחלנית' שיש להם זנב. ויליף להו מ'כלל ופרט וכלל' [אשר לו כרעים כלל, 'חרגול' פרט, 'למינהו' כלל], מרבינן כעין הפרט - אלו שיש להם זנב, אולם כל אלו אין ראשם ארוך.
 - (ד) 'הגב', הוה פרטי פרטות, דכבר למדנו מהפרטים שלפניו, 'ארבה' 'סלעם' ו'חרגול', דכל שיש לו ארבעה סימנים [ד' רגלים, ד' כנפים, קרצולים, וכנפיו חופין את רובו] מותר, ואם כן זה הפרט ד'הגב' אין אנו צריכים לו, אלא דילפינן מיניה ד'צרצור' אף שיש לו ארבעה סימנים, מכל מקום אסור, כיון דאין שמו 'הגב'.
- חגב 'למינהו' היינו כללי כללות, והוא מיותר לדרשה, ללמד דלא אמרינן דכל ששמו 'הגב' מותר, ואף על פי שאין בו הסימנים של ד' רגלים, ד' כנפים, ב' קרצולים, וכנפיו חופין את רובו, לכן כתיב 'למינהו', עד שיהא בו כל הסימנים הללו.

לב. להוהוה אמינא; מנא יליף תנא דבי רבי ישמעאל, שגם הנבים שראשן ארוך מותר, ומה הקשו עליו?

להוהוה אמינא: מבנין אב מכל השלשה דלעיל; 'ארבה' 'סלעם' ו'חרגול'. דלארבה אין לו גבחת ואין לו זנב, ולחרגול יש לו גבחת ויש לו זנב, ולסלעם יש לו גבחת ואין לו זנב. אם כן על כרחך שאין טהרת חגבים תלויה בסימנים אלו, אלא הצד השווה שבהן שיש בהן ד' סימנים, ואף כל שיש לו ד' סימנים טהור אף שראשו ארוך.
הקשו עליו: הרי ג' מינים אלו אין ראשן ארוך, והאיך אפשר ללמוד מהם להתיר גם חגב שראשו ארוך.

קנין תורה גליון

לג. 'כלל ופרט וכלל' – איזה כלל הוא דוקא, ומה נפקא מינה?

(א) איכא למאן דאמר דכלל הראשון דוקא הוא והוה ליה 'כלל ופרט' - ואין בכלל אלא מה שבפרט, אלא דמהני כלל האחרון שהוא מוסיף על הפרט לרבות דבר הדומה לפרט בכל צדדין.

(ב) ויש אומרים דכלל האחרון דוקא הוא, והוה ליה כלל מוסיף על הפרט ונתרבה כל דבר, ומהני כלל הראשון שיהא בכלל ופרט למעט דבר שאינו דומה לו לגמרי, אבל דבר הדומה לו במקצת לא נתמעט כיון דכלל האחרון דוקא הוא.

לד. קושיא הנ"ל שהקשו על תנא דבי רבי ישמעאל האיך למד הגבנים שראשון ארוך במה הצד מארבה סלעם וחרגול הרי כולן אין ראשון ארוך, לפי איזה מאן דאמר אזיל?

אם סבירא ליה כמאן דאמר דכלל האחרון דוקא, שפיר היה אפשר לרבות אפילו דברים הדומין להפרט רק במקצת, והיה אפשר לרבות אף חגב שראשו ארוך. אבל למאן דאמר דכלל הראשון דוקא ובעינן שיהא דומה בכל צדדין שפיר הקשו שחגב שראשו ארוך אינו דומה להן בכל צד.

לה. מנין הוכיחו דתנא דבי רבי ישמעאל סבירא ליה דכלל הראשון דוקא הוא, ואין לרבות רק הדומה לפרט בכל צד?

דאם לא כן אלא דכלל האחרון דוקא היה אפשר לו לרבות ה'חרגול' שיש לו זנב מ'ארבה' ו'סלעם', ולא הוה צריך למכתביה, והוא אמר דצריך למכתב חרגול לרבות אותו שיש לו זנב. אלא על כרחך דלכן לא יליף 'חרגול' מ'ארבה' ו'סלעם' משום דסבירא ליה כלל הראשון דוקא, ולא דמי חרגול לארבה וסלעם בכל צד כיון דלהן אין זנב ואילו לחרגול יש זנב. ואם כן הכא נמי איכא למיפרך מה להנך שכן אין ראשון ארוך, והאיך מרבינן אף חגב שראשו ארוך.

לו. למסקנא, האיך מרבה תנא דבי רבי ישמעאל להתיר חגב שראשו ארוך?

דהא דכתיב בתורה 'סלעם' יתירא הוא, שהיה אפשר ללמוד מ'ארבה' ו'מחרגול' בצד השהו שבהן שיש להם הד' סימנין. דאין לפרוך מה לארבה דאין לו גבחת, דהרי חרגול יש לו גבחת. ואין להקשות מה לחרגול דיש לו זנב, דהרי ארבה אין לו זנב. וחזר הדין, הצד השהו שבהן ששוין בארבעת סימנין ואין ראשון ארוך. נמצא הא דכתיב בתורה 'סלעם' מיותר הוא, ואם אינו ענין לגופו, תנהו ענין לדבר אחר - לרבות אף חגב שראשו ארוך.

דף ס"ו ע"א

לז. מהו הנפקא מינה למעשה בין תנא דבי רב ותנא דבי רבי ישמעאל?

בחגב שראשו ארוך. תנא דבי רבי ישמעאל למדה מהא דכתיב 'סלעם'. ואילו תנא דבי רב צריך כל הפסוק לגופייהו ואינו מרבה ראשו ארוך. [וכן אפשר שפליגי בשאר חגבים שיש להם ד' סימנים שאינם ממין אותם הכתובים ואין ראשון ארוך, דלתנא דבי רב אסירי אע"פ שיש להם ד' סימנים דמתני' דאין בכלל אלא מה שבפרט, אבל שמא ליכא שום חגב שיהא בו ד' סימנים שלא יהא ממין אותם הכתובים; תוספות].

גליון קנין תורה

לח. מהו יסוד המחלוקת של תנא דבי רב ותנא דבי רבי ישמעאל בדרשת 'כלל ופרט וכלל'?

אם בעינן שיהא כלל האחרון דומה לכלל הראשון.

תנא דבי רב סבר ד'למינהו' דכל חד לא הוה 'כלל', משום דכלל ופרט וכלל צריך שיהא דומה כלל האחרון לכלל הראשון. אבל הכא דכלל הראשון 'אשר לו כרעים' לא קפיד אלא על כרעים, 'למינהו' הרי קפיד דלהוי דמי לארבה בארבעה סימנין. ולכן אין כאן אלא כלל ופרט, 'אשר לו כרעים' כלל, 'ארבה סלעם חרגול חגב', וגם 'למינהו' דכל אחד מהם היינו פרט, ואין בכלל אלא מה שבפרט, ומרבינן רק מה שהוא מינו, ולא מה שאינו מינו. ולכן לא היה אפשר ללמוד 'סלעם' מהאחרים, וצריך 'סלעם' לגופו ואין לנו ריבוי לראשו ארוך.

תנא דבי רבי ישמעאל סבירא ליה ד'אשר לו כרעים' היינו כלל, 'ארבה סלעם חרגול חגב' הוה פרט, והא דכתיב 'למינהו' בכל אחד הוה כלל אף שאינו דומה לכלל הראשון. ומרבי כל דבעין הפרט □ ואם כן 'סלעם' נלמד מארבה וחרגול, ואייתר ליה 'סלעם' ללמד על חגב שראשו ארוך אף דלא דמי ליה רק בחד צד.

למ. למסקנא מה היה ההוא אמינא של התנא דבי רבי ישמעאל ללמוד מדכתיב 'חגב' דכל ששמו 'חגב' מותר ואף על פי שאין בו הארבעה סימנין, הא כתיב 'ארבה' ו'חרגול' שיש להם הד' סימנים, ואין לרבות רק מה שהוא בעין הפרט?

דבאמת אם לא היה כתיב 'סלעם' רק 'ארבה' ו'חרגול' הוה אמרינן כן דצריך להיות כעין הפרט. אולם כיון דילפינן מ'סלעם' ב'אם אינו ענין לרבות אף חגב שראשו ארוך - הרי דלא בעינן דמי לפרט מכל הצדדין. ואם כן הוה אמינא דמרבינן כל המינים ואף אלו שאין דומין לו אלא בסימן אחד.

מז. למה אמר תנא דבי רב ד'סלעם' זה 'רשון' ו'חרגול' זו 'נפול', ותנא דבי רבי ישמעאל אמר לחיפור?

באמת אינו מחלוקת. אלא כל אחד קרא להמינין כמו שנהגו לקרותם במקומו, ובין למר ובין למר סלעם אין לו זנב וחרגול יש לו זנב.

מא. מנא ילפינן דחגבים הללו אין טעונין שחיטה? (רש"י)

שהרי אחר דגים הזכירן הכתוב, דכתיב 'זאת תורת הבהמה' כמשמעו, 'זהעוף' כמשמעו ולא שרץ העוף - דהיינו מינים קטנים, זכל נפש החיה הרומשת במים' אלו דגים, ו'לכל נפש השורצת על הארץ' אלו חגבים.

דף ס"ו ע"ב

מב. מה הדין בדגים שאין להם עכשיו סימנים, ועתידים לנדל סימנים לאחר זמן? ומה הדין בדגים שיש להם עכשיו סימנים אבל עתידים להשירן בשעה שעולים מן המים? כולם מותרים באכילה.

גליון קנין תורה

בג. מזה הדין בדרגים אלו, ולמה; (א) דג שרואין שיש לו קשקשת ואין רואין עליו סנפיר, (ב) דג שרואין עליו סנפיר ואין רואין עליו קשקשת?

(א) דג שיש לו קשקשת ואין רואין עליו סנפיר: הדג כשר כיון דכל דג שיש לו קשקשת בודאי יש לו סנפיר ובודאי דג טהור הוא [ואם אין לו היינו משום דהשירן או שהיה עתיד לגדלן; עי' בשינון בהערה].
(ב) דג שיש לו סנפיר ואין רואין עליו קשקשת: הדג אסור באכילה, כיון שיש דגים שיש להם סנפיר ולא קשקשת, ואם כן אפשר דדג טמא הוא.

מד. כיון דסמכינן על קשקשת כיון דאינה בלא סנפיר, ואסנפיר לבד אי אפשר לסמוך שהרי יש גם דג טמא דיש לו סנפיר, אם כן למה כתבה התורה כלל הסימן של סנפיר; להורה אמינא, מה הקשו על זה, ומה תירצו למסקנא?

להורה אמינא: אי כתב רחמנא קשקשת ולא כתב סנפיר, הוה אמינא דקשקשת היינו הסנפיר, ויבואו להכשיר דג שיש לו רק סנפיר, ולכן כתבה התורה שניהם דעל כרחך אחד מן הסימנים הוא הקשקשת שקבועין בו.
הקשו על זה: השתא נמי דכתיב בתורה סנפיר וקשקשת, מנא ידעינן דקשקשת הוא הלבוש הקבוע בעור הדג, כמו שפירש תנא דמשנתנו 'קשקשין' אלו הקבועין בו, על כרחך ילפינן ליה מדכתיב ושריין קשקשים הוא לבוש, הרי שקשקשים הם מין לבוש. וכיון שמוכח כן מן הפסוקים, אין לומר שהיה מקום לטעות שקשקשת הוא הסנפיר שפורח בהן.
למסקנא: באמת לא היה צורך לכתוב שניהם, אלא שהתורה הוסיפה לכתוב גם סנפיר משום יגדיל תורה ויאדיר.

מה. מהא דכתיב 'את זה תאכלו וכו' כל אשר לו סנפיר וקשקשת', היינו יודעים דאסור לאכול את שאין לו סימנין אלו, וכן מהא דכתיב 'כל אשר אין לו סנפיר וקשקשת וכו' לא תאכלו', היינו יודעים שמותר לאכול את שיש לו סימנים אלו, ואם כן למה כתיב פעמיים? שאם אכל דג טמא עובר במצות עשה [ד'אותם' תאכלו, משמע מיעוטא, הא אם אין לו לא תאכלו, ולא הבא מכלל עשה עשה], ובמצות לא תעשה.

מו. למה אין ללמוד מהא לבד דכתיב 'כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים בימים ובנחלים אותם תאכלו', דרק בימים ובנחלים צריכים סימני טהרה, הא אלו שבכלים אף שאין להם סימני טהרה מותר לאכלם?
דמזה לבד היה אפשר לומר שנדרוש להיפוך ד'בימים ובנחלים' אותם תאכלו, הא אלו שבכלים אף על גב שיש להם הני סימנים לא תאכלם [דהרי גבי התירא כתיב הך קרא, ואם כן משמע דמהתירא ממעט להו].

מו. ומאיזה פסוק הוכיחו דהא דכתיב 'בימים ובנחלים אותם תאכלו', דאלו שבכלים אף שאין להם סימני טהרה מותר לאכלם?
דבהא דכתיב לגבי איסור אל תאכלו את אשר אין לו, כתיב נמי 'בימים ובנחלים' למעט אלו שבכלים, והכא על כרחך אלו שבכלים נתמעטו מהאיסור. והלכך על כרחך בפסוק של היתר דכתיב 'בימים ובנחלים' ולא כלים, נתמעטו מהאיסור. והכי קאמר, בימים ובנחלים הוא ד'אותם תאכלו' ולא מי שאין לו, אבל הגדלים בכלים אפילו אין לו תאכלו.

גליון קנין תורה

מח. כיוון דכתיב 'בימים ובנחלים', למה הוה אמינא דגם שרצים הגדלים בבורות שיחין ומערות צריכים סימני טהרה?

דהוה אמינא שילמד סתום מן המפורש, מה המפורש לא התיר אלא שרצים הגדלים במים שבכלים, אף כשהתיר בסתם לא התיר אלא שרצים הגדלים בכלים, אבל שרצים שבבורות שיחין ומערות לא התיר בהן אותם שאין להם סנפיר וקשקשת.

מט. ומהיכין ילפינן באמת להתיר שרצים שבתוך בורות שיחין ומערות, דאין צריכין סימני טהרה?

מריבויא דכתיב ברישא דקרא 'את זה תאכלו מכל אשר במים' להתיר אלו שבבורות שיחין ומערות, שאין אדם נמנע לשתות עם התולעים שבהם, הואיל ואין דומין לימים ונחלים שהצריך בהן הכתוב סימנין.

נ. למה לא ילפינן מזהא דכתיב 'מכל אשר במים כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים' דהוה כלל, ואחר כך כתיב 'בימים ובנחלים' דהוה פרט, בכלל ופרט דאין בכלל אלא מה שיש בפרט, דרק אלו הגדלים בימים צריכים סימני טהרה, אבל אותם הגדלים בחריצין ונעיצין יהיו מותרים?

דכיון דכתיב שני פעמים 'במים' - מכל אשר 'במים' כל אשר לו סנפיר וקשקשת 'במים' הרי יש שני כללים. והוה בכלל ופרט וכלל דמרבינן כל דכעין הפרט. ואם כן דרשינן מה הפרט מפורש מים נובעים, אף כל מים נובעים - ואף בחריצין ונעיצין - צריכים סימני טהרה.

נא. האריך אפשר לדרוש פסוק זה ב'כלל ופרט וכלל', הא השני הכללים 'במים' כתיבי אחד סמוך להשני ורק אחר כתיב 'בימים ובנחלים'?

דכל מקום שאתה מוצא שני כללות הסמוכין זה לזה, הטל פרט הסמוך להם ביניהם, ודונם בכלל ופרט וכלל.

דף ס"ז ע"א

נב. לתנא דברייתא; (א) מה נתרבה מ'כעין הפרט' דימים ונחלים, (ב) ומה נתמעט מן הפרט?

(א) 'כעין הפרט': מרבינן דשרצים הנמצאים בחריצין ונעיצין [שדומים לימים ונחלים שהם נובעים] צריכים סימני טהרה.
(ב) מהפרט נתמעט: דאלו שנמצאים בבורות שיחין ומערות מותרים ואין צריכים סימני טהרה.

נג. ולמה לא מרבינן ב'כעין הפרט' דהם מים הגדלים על גבי קרקע, דאף שרצים הנמצאים בבורות שיחין ומערות יהיו צריכים סימני טהרה, ולא נמעט מהפרט אלא שרצים שבתוך כלים שאינם צריכים סימני טהרה?

דאם כן מה אהני לנו הפסוק את זה תאכלו, הרי בלאו ריבוי לא היה הוה אמינא לאסור שרצים בתוך הכלים כיון שאינם דומין להפרט כלל. אלא על כרחך באה הפסוק ללמד דלא נרבי בכעין הפרט אלא מה שדומה לו לגמרי משני צדדים, והיינו דאלו שבחריצין ונעיצין [שהם נובעים] צריך בהם סימני טהרה, אבל אלו שבבורות שיחין ומערות [שאין נובעים] אין צריכים סימנים טהרה.

גליון קנין תורה

נד. לתנא דבי רבי ישמעאל, למה לא דרשינן פסוק זה באופן 'כלל ופרט וכלל'? ובאיזה מדה שהתורה נדרשת בהן דרשינן פסוק זה?

דסבירא ליה כיון שהשני כללים 'במים' הם סמוכים זה לזה, והפרט הוא אחריהם, מדה בתורה היא שלא לדרשו בכלל ופרט וכלל אלא בריבוי ומיעוט, דלהכי חלקו לפרט מבין הכללים שלא תדונם בכלל ופרט וכלל, אלא בריבוי ומיעוט וריבוי.

נה. מהו הנפקא מינה בין דרשת 'כלל ופרט וכלל', לריבוי ומיעוט וריבוי? (רש"י)

'כלל ופרט' הוי פרט פירושו של כלל, ואין בכלל אלא מה שבפרט - ואפילו דבר הדומה לו אין לך להביא. ובשכלל לך כלל שני אחר הפרט, אהני לאתויי מידי דדמי ליה לפרט. אבל כי דרשינן 'ריבה ומיעט' לא פירש המיעוט את הריבוי, אלא מיעט שלא תשמע ממנו הכל אלא זה והדומים לו. ואפילו בלאו ריבוי שני הוה מרבינן כל דדמי ליה למיעוטא, ואהני ריבוי שני לאתויי כל מילי, ואהני מיעוטא למעוטי רק מידי דלא דמי ליה כלל.

נו. לתנא דבי רבי ישמעאל, מה ילפינן מהריבוי ומיעוט וריבוי [במים] ריבוי, 'בימים ובנחלים' מיעוט, 'במים' חזר וריבה?]

בדרשת 'ריבה ומיעט וריבה' אמרינן דריבה הכל, ואפילו שרצים שבתוך חריצין ונעיצין צריכים סימני טהרה. ומיעט דבר אחד דבורות שיחין ומערות מותרים אפילו אין בהם סימני טהרה [סמין על 'את זה תאכלו' דמיניה ילפינן להתיר אותן שבבורות שיחין ומערות].

נז. למה לא אמרינן דריבה אפילו בורות שיחין ומערות שצריכים סימני טהרה, ולא מיעט אלא שרצים שבכלים שאין צריכים סימני טהרה?

דאם כן הא דכתיב בתחלת הפסוק את זה תאכלו למה מהני ליה.

נח. לתנא דבי רבי ישמעאל, למה לא אמרינן להיפוך, ש'את זה תאכלו' באה להתיר דאלו שבתוך חריצין ונעיצין אין צריכים סימני טהרה, ומריבוי ומיעוט מרבינן דאלו הנמצאים בבורות צריכים סימני טהרה?

דיש סברא לרבות בורות שיחין ומערות שאין צריכים סימני טהרה, כיון שהן עצורים [שאין להם מוצא ומבוא אלא עצורין ככלים, ולא דמו לאיסור של ימים ונחלים], אבל חריצין ונעיצין שאין עצורין ככלים, נתרבו שצריכים סימני טהרה כמו אלו שבימים ובנחלים.

גליון קנין תורה

נב. למה הוצרך התנא דבי רבי ישמעאל לומר דאינו 'כלל ופרט וכלל', אלא 'ריבוי מיעוט וריבוי' (רש"י)

דתנא דבי רבי ישמעאל סובר דכללא קמא דוקא והוה ככלל ופרט, ומכעין הפרט אינו מרבה אלא דברים הדומין להפרט בשני צדדים. ולכן אם היה דורש הפסוק באופן 'כלל ופרט וכלל', לא היה צריך ל'את זה תאכלו' ללמד שרצים בתוך בורות שיחין ומערות מותרים, כיון דממילא לא היה נלמד לאיסורא מ'כעין הפרט' רק נעיצין וחריצין שהם נובעין אבל בורות שיחין ומערות שאינם נובעים לא הוה מרבינן כיון שאינו דומה לו לגמרי. ורק משום דסבירא ליה דדרשינן לפסוק זו ב'ריבוי ומיעוט וריבוי' דריבה הכל, היה אפשר ללמוד גם בורות שיחין ומערות לאיסורא מפסוק זו, ואיצטריך 'את זה תאכלו' הראשון להתיירא.

ותנא דברייתא דיליף ליה בכלל ופרט וכלל, סובר דכללא בתרא דוקא והוה כפרט וכלל, ומרבינן הכל ורק מה שאינו דומה לו כלל ממעטינן מכעין הפרט, ולכן היה אפשר לרבות אפילו שרצים שבתוך בורות שיחין ומערות לאיסורא מ'כעין הפרט' שהרי שניהם מים הגדלים על גבי קרקע, ולכן הוצרך ל'את זה תאכלו' ללמד היתירא לבורות שיחין ומערות].

ס. בהשני פסוקים להתיר שרצים שבכלים, (א) את זה תאכלו וכו' כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים 'בימים ובנחלים' אותם תאכלו, (ב) וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת 'בימים ובנחלים' וכו' לא תאכלו, איזה מהם הוא סתום, ואיזה מהם הוא מפורש? ולמה?

פליגי ביה רב אחא ורבינא: לאחד מהם: הפסוק ד'יש לו' סנפיר וקשקשת אותם תאכלו, קרי מפורש להתיר שבתוך כלים בלא סימני טהרה, כיון דמיניה הוא שמתירים אלו שבתוך הכלים. והפסוק ד'אין לו' הוא הסתום. להשני: הפסוק ד'אין לו' קרי מפורש, והפסוק ד'יש לו' הוא הסתום. שהרי הפסוק 'אין לו' הוא זה שמוכיח על פסוק הראשון ד'יש לו' שבא להתיר שבתוך הכלים. דמהפסוק ד'יש לו' לבד הוה אמינא דרק אותם שבנחלים יש לאכלם עם סימני טהרה, אבל אלו שבכלים אסור לאכלם אף על גב שיש להם סימני טהרה. ורק מן הפסוק דאיסורא ד'אין לו' נתגלה דהא דנתמעט שרצים שבתוך מים שבכלים היינו להיתר, דמותר לאכלם אפילו בלי סימני טהרה.

סא. למה אמר רב הונא שלא יערה אדם בלילה שכר של תמרים - שמצויין בהן תולעים - לתוך כוס שיש על פיה קוסמים של עין שמסננין בה התלעים?

שהרי אם תפול תולעת על העץ לא יראנה, ומשם תפול לכלי, ולמחר כשיראנה בתוך הכלי יהא סבר שלא יצתה מן השכר, והוה תולעת המים שבכלים שמוותרת. אמנם באמת כיון דפירש מן השכר להעץ ורחשה והלכה קצת על העץ, לוקה עליה משום שרץ השורץ על הארץ.

סב. למה אין צריך לחשוש גם כשנמצא התולעת בתוך הכלי, שמא פירשה מן הכלי לדופני הכלי ושוב נפל לתוך הכלי, ונמצא דכבר פירשה מן המים שבכלי?

דכיון שזהו מקום גידולה, נחשב כמי שמעולם לא פירשה מן המים שבכלי.

סג. מהיכן הביאו ראיה דכל שהוא בדרך גידולו אף אם פירש לדופן ושוב נפל מותרת?

מזה דשנינו בברייתא דלעיל שמוותר לשחות שרצים שבתוך בורות שיחין ומערות מדכתיב תאכלו מכל אשר במים. וכיון שאין חוששין שמא פירש מן הבור לדופני הבור ושוב נפל לתוכה, על כרחך אמרינן כיון שהבור הוא מקום גידולה לא נאסר בכך.

גליון קנין תורה

סד. מהיכן הביאו ראיה דאם סינן לשרצים ונפרשו מן המים, מעכשיו הם אסורים משום שריץ?

דשנינו בברייתא, דהא דכתיב כל השרץ השורץ על הארץ באה לרבות יבחושי' - כמין יתושי' דקין הנמצאות במרתפות של יין - שסינן. הרי מבואר דרך משום שסינן אסורים, הא אם לא סינן מותרים. אלמא דאף היכא שמוותרים כשלא סינן, אפילו הכי כי סינן ופירשו אסירי.

דף ס"ז ע"ב

סה. מה הדין בקישות שהתליעה אליבא דשמואל, ולמה; בעודה מחוברת, התליעה לאחר מכאן?

בעודה מחוברת: אסורה באכילה משום שרץ השורץ על הארץ, דכיון שהיא מחוברת בקרקע, הוי כמהלכת על גבי קרקע.
התליעה לאחר מכאן: מותרת עד שתצא לאויר.

סו. באיזה שני דרכים אפשר ליישב סתירת הברייתות, דבברייתא אחד שנינו ש'זיוין' שבעדשים וכו' מותרים, ובברייתא אחרת שנינו, שתולעת שבעיקרי זיתים ושבעיקרי גפנים, הם אסורים?

(א) הא דאמרו שהם אסורים היינו כשהתליעו כשעדיין מחוברים לארץ, והא דאמרו שהם מותרים היינו כשהתליעו כשאינן מחוברים.
(ב) שניהם איירי כשעדיין מחוברים, וכל כמה דלא יצא השרץ לאויר העולם לא נאסר, ודלא כשמואל. והברייתא דאמר שהם אסורים היינו כשהתליע האילן עצמו, דאילן המחובר לקרקע חשוב כ'ארץ' עצמו. והברייתא דאמר שהם מותרים היינו כשהתליע הפרי. וכן יש לדייק מדנקט 'שבעיקרי זיתים ושבעיקרי גפנים', דהיינו בתוך האילן ולא בהפרי.

סז. מה הן צדדי ספיקות אלו של רב יוסף בענין שרצים שהתליעו בפירות תלושים; (א) פירשה מתוך הפרי לארץ ומתה מיד בנפילתה כשעוד לא ריחשה בארץ, (ב) פירשה מקצתה על הארץ, ומקצתה עדיין בתוך הפרי, (ג) פירשה מן הפרי תלוש לאויר, וקודם שהגיע לארץ קלטה אדם בפיו לבלועה?

(א) פירשה התולעת מתוך הפרי לארץ ומתה מיד בנפילתה כשעוד לא ריחשה בארץ; האם כיון דלא הלכה על הארץ לאו 'שורץ על הארץ' הוא ומותרת. או דלמא כל שהוא על הארץ אין צריך רחישה, והלכך אף שלא הלכה אסורה.
(ב) שרץ שפירשה מקצתה על הארץ, ומקצתה עדיין בתוך הפרי; האם מקצתה חשובה ככולה ואסורה, או שאינה אסורה עד שתהא כולה על הארץ.
(ג) שרץ שפירשה מן פרי תלוש לאויר, וקודם שהגיע לארץ קלטה אדם בפיו לבלועה; אם תימצי לומר פירשה ומתה מותרת, אפשר היינו דוקא משום דאינה ראויה לרחוש, אבל חיה דראויה לרחוש אסורה אף שלא ריחשה.

קנין תורה גליון

סח. מה הן צדדי ספיקות אלו של רב אשי בענין שרצים שהתלועו בפירות; (א) יצאה מתוך פרי התמר, ופירשה על גגה של הפרי, (ב) יצאה מתוך הגרעין דשם הן גדלים, ועלתה על גג הגרעין בתוך הפרי, (ג) היו שני תמרים נוגעים זה בזה, ופירשה מאחד להשני בלי לצאת לאויר העולם?

(א) יצאה השרץ מתוך פרי התמר, ופירשה על גגה של הפרי; האם מותרת היא כי זהו מקום גידולה, או דלמא כשורץ על גבי דבר אחר דמי, ואסורה.

(ב) יצאה השרץ מתוך הגרעין דשם הן גדלים, ועלתה על גג גרעינתה בתוך הפרי; אם תמצי לומר גג תמרה כדבר אחר הוא, האם גם כשעלתה לגג הגרעין נחשב כעלתה למקום אחר, או לא.

(ג) היו שני תמרים נוגעים זה בזה, ופירשה השרץ מאחד להשני בלי לצאת לאויר העולם; האם אמרינן כיון דלאו היינו אמרה שנוצר בה 'שורץ' קרינא ביה, או דלמא אויר העולם בעינן וליכא.

סז. מה הדין לרב ששת בריה דרב אידי ב'קוקיאני' דהיינו תולעים שבכבד ושבריאה של בהמה, ולמה?

ללשון הראשון, אטורים באכילה, דלא נוצרו בתוך הבהמה אלא בלעתן הבהמה עם האוכלים שבחוץ, ותחלתן שרצו על הארץ.

ללשון שני, מותרים באכילה, שמן הבהמה עצמה הן גדלין, ואינם שרץ הארץ.

ע. מהיכן הוכיח רב אשי שמן הבהמה עצמן הן גדלין?

שאם היו באים ממאכל שבחוץ, היה להם להמצא בתוך בית הריעי.

עא. האיך פסקו בגמרא להלכה בקוקיאני?

להלכה פסקו, ד'קוקיאני' אטורים.

עב. והאיך יישבו הא דהוכיח רב אשי דאם מבחוץ באו היה להם להמצא בתוך בית הריעי?

דאמרינן שכשהבהמה ישנה נכנסו התולעים בחוטמה, ומשם הולכים לקנה ריאה וכבד, והלכך לא משתכחי דרך בית הריעי.

עג. מה הדין בתולעים הנמצאים בין עור לבשר, ולמה; בבהמה, ובדגים?

בבהמה; אטורים באכילה, דכתיב ואת נבלתם תשקצו ומריבין מיניה התולעים הנמצאים בבהמה בין עור לבשר. דכיון דבהמה צריכה שחיטה להתירה, הלכך תולעים אלו שנוצרו בתוכה, עד שלא נשחטה באו מאיסור אבר מן החי, ושחיתת הבהמה לא אהניא לדידהו שהרי יש להם חיות לעצמן.

בדגים; מותרים באכילה. דכיון שדגים אין צריכים שחיטה, אלא באסיפה בעלמא מן הים מותרים באכילה, מעולם לא נאסרו תולעים אלו שנולדו בתוכם והלכך הם מותרין.

קנין תורה גליון

עד. מה דרשינן מן הפסוק (א) 'כל' הולך על גחון, (ב) 'וכל' הולך על ארבע, (ג) 'עד כל' מרבה רגלים?

(א) הולך על גחון זה נחש. 'כל' לרבות הישילשול' [תולעת ארוכה כנחש הן, והן הנמצאין באשפה], ואת הדומה לישילשול.

(ב) על ארבע זה עקרב. 'כל' הולך, לרבות את החיפושית, ואת הדומה לחיפושית.

(ג) מרבה רגלים זה נדל [שקורין לו 'מאה רגלים']. 'עד כל' לרבות את הדומה לנדל, ואת הדומה לדומה, שכולם אסורים באכילה.

עה. מהיכן ילפינן שהלוייתן יש לו סנפיר וקשקשת?

שנאמר בו גאווה אפיקי מגינים אלו קשקשים שבו הסגורים וחתומים בו בדוחק, ונאמר בו עוד תחתיו חרודי חרש, אלו סנפירין שפורח בהן, שחדודים ומחתכין כחרסין ובהן הוא בוקע את המים בחודן שלא יעכבוהו בפריחתו.

דף ס"ח ע"א

פרק בהמה המקשה

עו. עובר שהוציא את ידו קודם שחיטה, מה הדין אליבא דרב, ולמה, כשהחזיר את ידו קודם שחיטה וכשלא החזיר; (א) לענין העובר, (ב) ולענין אותו אבר?

בשניהם רק העובר מותר באכילה. אבל אותו אבר שיצא ממעי אמו לפני השחיטה אסורה באכילה, מאחר שיצא ממחיצתו קודם שחיטה ואף על פי שהחזירו קודם לכן. דכתיב ובשר בשדה טרפה לא תאכלו, וילפינן מינה דכל שיצא חוץ למחיצתו - ובעובר היינו לאויר, דרחם זה הוה ליה מחיצה להתיירו בשחיטה - נאסר.

עו. לפי החוה אמינא בגמרא אליבא דרב, למה תנן כמשנתנו 'והוציא העובר את ידו' [והחזיר] מותר באכילה, הרי העובר מותר אף כשלא החזיר ידו?

משום דבסיפא שאם הוציא את ראשו אסור אף העובר באכילה, תני 'אע"פ שהחזירו' דבא להשמיענו דאפילו אם החזיר את ראשו קודם השחיטה גם כן אסור, לכן נקט נמי ברישא 'והחזירו'.

עה. מי שנולד אחר אלו, האם הוה 'בכור לנחלה' שנוטל פי שנים בירושת אביו, והאם הוה בכור לענין פדיון הבן; (א) אחר לידת נפל שלא כלו חדשיו, והוציא הנפל ראשו חי, (ב) אחר בן ט' שיצא ראשו מת, (ג) אחר בן ט' שיצא ראשו חי?

(א-ב) הוה בכור לנחלה, כיון שאין לבו של אביו דוה על הראשון. [כדי להפקיע הבא אחריו מבכורה - שלא יטול פי שנים, צריך דוה שנולד ראשון יהא ראוי לחיות. אבל אם אינו ראוי לחיות, אינו מפקיע הולד שבא אחריו שלא יהא נוטל פי שנים. דכתיב בבכור לנחלה ראשית אונו', והיינו מי שלבו של אביו דוה עליו כשמת - יצא ולד שאינו של קיימא שאין לב אביו דוה על מותו].

אבל לא הוה בכור לענין פדיון הבן [דאף שאינו בר קיימא, פוטר הוא את הבא אחריו מפדיון הבן, שהרי זה הראשון פטר את הרחם של אמו].

(ג) לא הוה בכור לנחלה.

גליון קנין תורה

ע.מ. כיוון שאף נפל שנולד כולו אינו מפקיע הבא אחריו מלהיות בכור לנחלה, למה נקטה המשנה "הבא אחר נפלים אף על פי שיצא ראשו חי"? (רש"י)

לאשמעינן דלענין בכור לכהן אפילו ביציאת רק ראשו הוי 'ילוד' ופוטר את אחיו מלהיות בכור לכהן.

פ. למה אי אפשר ללמוד שיציאת ראש הוה לידה; אדם מבהמה, ובהמה מאדם?

אדם מבהמה: דבהמה אין לה פרוזדור לפני בית הרחם שלה - אלא גלוי הוא, ומכיון שהראש יוצא לידתו ניכרת, אבל אשה אין רחמה בגלוי, שהירכים הוו לה כעין פרוזדור ואין יציאת הולד ניכרת יפה עד שיצא רובו, אימא דיציאת הראש לא הוה בלידה.

בהמה מאדם: דבאדם יש חשיבות בפרצוף פנים שלו, ואם כן אין ללמוד דכמו באדם הוה יציאת הראש לידה, כמו כן בבהמה.

פ.א. למה שליא [השק שבו הולד מונח] שיצתה מקצתה, אפילו מה שהיה בפנים בשעת שחיטה אסורה באכילה?

לפי שהשליא סימן ולד באשה וסימן ולד בבהמה, וחיישינן דלמא בההיא מקצת דנפיק יצא הראש והוי כילוד. הלכך כולה אסורה דשדינן הכל בתר הראש.

פ.ב. למה לא ניהא בתי' הראשון שבנמרא אליבא דרב דנקט ברישא 'והחזירה' אטו הסיפא דאשמועינן דאף כשהחזיר את ראשו אף העובר אסור באכילה?

דהרי גם הסיפא לא איצטרך לן, שהרי תנן להלן "שליא שיצתה מקצתה אסורה באכילה, כסימן ולד באשה כך סימן ולד בבהמה" והרי להדיא שלידת הראש הוה לידה.

פ.ג. למסקנא, לפי רב שהעובר מותר והאבר שיצא אסור, בין החזירה ובין לא החזירה, למה נקטה המשנה 'החזירה'?

דכהאי גוונא כל מה שלא יצא לחוץ מותר באכילה - ואף 'מקום החתך'. אבל אם לא החזיר העובר ידו, צריך להניח גם ממה שבפנים לצד החיצון ולחותכו.

פ.ד. למה מקום החתך מותר רק כשהחזיר העובר ידו, ולא כשלא החזירו?

אם לא החזירו לידו, מקום החתך אסור משום דעומד על שפת הרחם, ולא קרינא ביה 'בהמה וכו' בבהמה אותה תאכלי כיון דלאו בתוך הבהמה הוא בשעת שחיטה.

אבל אם החזירו לידו, מקום החתך מותר, דקרינא למקום החתך 'בהמה וכו' בבהמה כיון שהוא בתוך הבהמה בשעת שחיטה. ומשום בשר בשדה בטריפה לא נאסר, שהרי מעולם לא יצא מקום החתך חוץ ממחיצתו.

פ.ה. כשהוציא העובר את ידו וחתכו, ואחר כך שחט את אמו, מה דיין; (א) האבר שנחתך, (ב) שאר העובר?

(א) האבר שבחוץ שנחתך: טמא מדין אבר מן החי ואסור באכילה.

(ב) שאר העובר: טהור הוא, כיון שמחיים לא קיבל טומאת אוכלין, ומותר באכילה.

גליון קנין תורה

דף ס"ח ע"ב

פ.ו. מה הדין כששחט את אמו כשהיה האבר בחוץ, ואחר כך התך האבר; לרבי מאיר, לחכמים?

לרבי מאיר: כל העובר והבהמה טמאין כמו שנגעו בנבילה, שהשחיטה לא הועילה לאותה חלק שבחוץ והם נגעו בו. לחכמים: אף על פי שאין השחיטה מתיר לחלק היוצא באכילה, מועיל לטהרה מידי נבילה, כיון שעדיין הוא מחובר בשעת שחיטה - כטריפה ששחיתה מטהרתה, והעובר והבהמה דינם רק כמו שנגעו בטרפה שחטה [שמטמאה קדשים מדרבנן].

פ.ז. האיך יתריך רב הא דתניא "הוציא עובר את ידו והחזירה ואחר כך שחט את אמו מותר באכילה, שחט את אמו ואחר כך החזירה אסור באכילה", דלכאורה קאי על ה'אבר' שהוא מותר או אסור באכילה, דהרי ה'עובר' מותר אף בסיפא כשהחזיר את היד לאחר שחיטה?

דהכא נמי איירי לענין 'מקום החתך'; שאם החזיר לידו קודם השחיטה מותר באכילה - אותו מקום חתך. אבל אם שחט את אמו ואחר כך החזירו אסור באכילה - היינו דאז מקום החתך אסור באכילה.

פ.ח. האיך דרשינן מדכתיב 'כל בהמה מפרסת פרסה ושופעת שמע שתי פרסות מעלת גרה כבהמה, אותה תאכלו', דעובר נותר בשחיטת האם? (רש"י, מהמבואר להלן בגמרא)

דדריש 'בהמה' דכתיב ברישא, כאילו הוה כתיב סמוך ל'בבהמה' דסיפא, ומשמע בהמה שבבהמה תאכלו.

פ.ט. להוה אמינא, מה דרשינן מהא דכתיב 'פרסה' ו'פרסות'?

דפעמים שאתה אוכל את כל אברי העובר, ופעמים שאין אתה אוכל אלא מקצתן. כיצד, הוציא שני ידיו, אם החזיר רק פרסה אחת בלבד - אוכל רק אותה 'פרסה'. ואם שתי פרסות החזיר - אוכל שניהם - 'פרסות'. הרי מבואר שאבר שיצא והחזירה מותר אף אותו האבר באכילה, והיינו דלא כרב.

צ. למה אין לדחות שאם החזיר פרסה אוכל, היינו שמותר לאכול העובר?

דהרי שאר העובר מותר לאכול אף אם לא החזיר הפרסה.

צ.א. האיך תירין רב נחמן בר יצחק דרשת הברייתא? ומה הקשו עליו?

רב נחמן בר יצחק: דלעולם אותו אבר שיצא אסור באכילה, ופירוש הברייתא הוא לענין מקום החתך. שאם החזיר פרסה - אוכל מקום חתך שלה. ואם החזיר שתי פרסות - אוכל מקום חתך של שניהם. הקשו עליו: מדדרש הברייתא שתי תיבות 'פרסה' ו'פרסות', הרי על כרחך דלא קאי שניהם על מקום החתך. דכיון דאשמעינן באחד מהם שאם החזירו מותר מקום החתך, ואם לאו אסור, הוא הדין לשניהם.

גליון קנין תורה

צב. למסקנא, מה דרשינן מהא דכתיב 'פרסות' ו'פרסה', ואליבא דמי קאי?

'פרסות': להתיר מקום החתך.

'פרסה': להתיר עובר שפרסותיו קלוטות כגמל שנמצא במעי פרד. ואליבא דרבי שמעון שאסר קלוט אף שהוא בן בהמה טהורה. ואשמעינן הכא, שאם נמצא בהמה הקלוט בתוך בהמה הטהורה, מודה רבי שמעון שהוא מותר. דהכי קאמר, דאף עובר שאין לה אלא 'פרסה' - שאין פרסותיו סדוקות, אכול אם הוא נמצא בתוך מעי אמו.

צג. עובר שהוציא את ידו קודם שחיטה, לעולא בשם רבי יוחנן, מה הדין כשהחזיר את ידו קודם שחיטה, וכשלא החזיר; (א) לענין העובר, (ב) ולענין אותו אבר?

העובר: לעולם מותר באכילה.

האבר: אם לא החזירה אסורה. ואם החזירה, אף אותו האבר עצמו מותר באכילה.

צד. מנא יליף רבי יוחנן דעובר שהוציא ידו וחזירה, גם האבר עצמו שהחזיר מותר באכילה?

דכל הנאמר בו מחיצה - כגון עובר לענין שחיטה, ובשר קדשי קדשים שנתנה להם תורה מחיצות עזרה, וקדשים קלים שחומת ירושלים מחיצה להם, כולן היו בכלל איסור זה **דבשר בשדה טרפה לא תאכלו** דמשיצא בשר בשדה הרי הוא כטרפה. וכיון שבא הכתוב ופרט לך בקרבן חטאת, שאין חזרה לתוך המחיצות מועלת בה, הרי מבואר דרק חטאת הוא דלא מהני בה חזרה, אבל כל שאר היוצאים שחזרו, הותרו.

צה. היכן גלה קרא בקרבן חטאת שאין חזרה לתוך המחיצות מועלת בה? (רש"י)

דכתיב בשעיר חטאת דראש חדש ששרפוהו אהרן ובניו וקצף עליהם משה 'מדוע לא אכלתם את החטאת הן לא הובא את דמה אל הקדש פנימה', ומקרא יתירא הוא 'פנימה'. אלא מתחלה שאל מהם שמא יצאתה ולא היתה פנימה, ואם כן הוא, יפה עשיתם ששרפתם, אמרו לו פנימה היתה ולא יצתה ממחיצתה. הרי שאם יצתה בת שריפה היא, ולא אמרינן שיחזירה לפנים ותחזור להתירה.

צו. מה דרשו בברייתא מדכתיב בשר בשדה 'טרפה' לא תאכלו ולא כתיב 'בשר בשדה לא תאכלו'?

דהוה אמינא שעובר שיצא חוץ למחיצתו וחזר לתוכה יהא מותר, לכן כתיב 'טרפה'. מה טריפה כיון שנטרפה שוב אין לה היתר, אף בשר כיון שיצא חוץ למחיצתו שוב אין לו היתר.

קנין תורה גליון

צו. למה הוזה אמינא דכל אלו שיצאו חוץ למחיצתן יש להן היתר?

לפי שמצינו דמעשר שני ובכורים שנכנסו לירושלים ויצאו לחוץ, וחזרו שהן מותרין.

צח. מנא ילפינן דמעשר שני ובכורים שנכנסו לירושלים ויצאו לחוץ, וחזרו, שהן מותרין?

דכתיב לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך וגו', 'בשעריך' הוא דלא תיכול, אבל יצאו חוץ למחיצתן וחזרו, מותרין הן.

ברכות לראש משביר

ידידנו הנגידים הנכבדים רודפי צדקה וחסד, אוהבי תורה ומוקירי רבנן ותלמידיהון

משפחת קעמפלער שיחיו

- נציבי חודש תמוז -

לעי"נ הרה"ח מו"ה יעקב ב"ר מנחם ע"ה

זכות התורה תעמוד להם להתברך בכל משאלות לבם לטובה לאורך ימים ושנים טובות - ויתקיים בהם הבטחת נביאי אמת וצדק לא ימושו מפיק ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם

בברכת התורה

הנהלת חבורת קנין תורה

חזרת החודש	חזרת אתמול	לימוד היום	פינחס
נז: ☐	סז: ☐	סז: ☐	זונטאג ט"ו תמוז
נז: ☐	סז: ☐	סז: ☐	מאנטאג ט"ז תמוז
			דינסטאג שבעה עשר בתמוז
נז: ☐	סז: ☐	סז: ☐	מיטוואך י"ח תמוז
נח: ☐	סז: ☐	סח: ☐	דאנערשטאג י"ט תמוז
		חזרה	פרייטאג כ' תמוז
		חזרה	שבת כ"א תמוז

חזרת החודש	חזרת אתמול	לימוד היום	בלק
נד: ☐	סג: ☐	סד: ☐	זונטאג ח' תמוז
נד: ☐	סד: ☐	סד: ☐	מאנטאג ט' תמוז
נה: ☐	סד: ☐	סה: ☐	דינסטאג י' תמוז
נה: ☐	סה: ☐	סה: ☐	מיטוואך י"א תמוז
נו: ☐	סד: ☐	סו: ☐	דאנערשטאג י"ב תמוז
		חזרה	פרייטאג י"ג תמוז
		חזרה	שבת י"ד תמוז

מאנטאג עקב - חמשה עשר באב

בחינה לימוד החודש: **דף סג:** (ת"ר לוקחין ביצים) - **דף עד:** (מתני')
 בחינה חזרת החודש: **דף נב:** (בעא מיניה רב כהנא מרב) - **דף סג:** (ת"ר לוקחין ביצים)

- איסור השגת גבול -

כל הזכויות ובכללן זכות צילום או העתקה אף לחלקים שמורות לחבורת קנין תורה שע"י עמודי ציון ד'באבוב ואין רשות לצלם או להעתיק באיזה אופן שהוא ללא רשות בכתב מהנהלה: 718-438-1188 x3
 הערות על הגליון יתקבלו ברצון ע"י אימעיל: kinyantorah@amideizion.org, או פקס: 718-298-2044